

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 29 • 10. desember
Sesjonen 2024–2025

Møte tirsdag den 10. desember 2024 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 29):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i konkurranseloven (innføring av markedsetterforskning)
(Innst. 62 L (2024–2025), jf. Prop. 118 L (2023–2024))
2. Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til næringsministeren:
«Det offentlige kjøper årlig varer og tjenester for 780 mrd. kr, bare 3–4 pst. av disse innkjøpene er innovative. Her er potensial for å løse samfunnsutfordringer innen helse, demografi, klima og miljø. Regelverket åpner for innovasjon gjennom behovsdrevet utvikling gjennom dialog med markedet, men dette brukes lite. Hovedutfordringene er mangel på tid, ressurser og kompetanse, samt behov for risikoavlastning. Det er vanskelig å eksportere nye produkt uten et hjemmemarked. Tidligere har krav i tildelingsbrev og støtte til utviklingskostnader vist god effekt. Virkemiddelapparatet mottar betydelige midler for innovasjon og næringsutvikling, men disse er sjelden rettet mot offentlige utviklingsbehov. Hvordan vil statsråden sikre økt bruk av innovative anskaffelser i offentlig sektor, og hvordan kan virkemiddelaktørene bedre støtte næringsutvikling gjennom mer innovative innkjøp?»
3. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2024 under Barne- og familiedepartementet (tilleggslovving til det statlege barnevernet)
(Innst. 57 S (2024–2025), jf. Prop. 4 S (2024–2025))
4. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i kontantstøtteleven (retting av endringer med utilsikta konsekvensar)
(Innst. 71 L (2024–2025), jf. Prop. 29 L (2024–2025))
5. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby, Abid Raja og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å løfte flere barn ut av fattigdom
(Innst. 68 S (2024–2025), jf. Dokument 8:157 S (2023–2024))
6. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Svein Harberg og Kjell Ingolf Ropstad om å sikre etiske standarder i gravferdsbransjen
(Innst. 67 S (2024–2025), jf. Dokument 8:170 S (2023–2024))
7. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Ingvild Wettrhus

Thorsvik om å sikre alle foreldre muligheten til å være forelder til sitt eget barn

(Innst. 70 S (2024–2025), jf. Dokument 8:180 S (2023–2024))

8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes styring og samordning for å nå Stortingets vedtatte klimamål
(Innst. 72 S (2024–2025), jf. Dokument 3:15 (2023–2024))
9. Referat

Presidenten [10:00:05]: Representantene Ragnhild Male Hartviksen og Frode Jacobsen, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Aust-Agder: Ramani Nordli

For Akershus: Tobias Hangaard Linge

For Buskerud: Kristin Ørmen Johnsen og Audun Hammer Hovda

For Hedmark: Bente Irene Aaland

For Østfold: Bjørnar Laabak

Det foreligger fem permisjonssøknader:

- fra henholdsvis Fremskrittspartiets og Senterpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representantene Marius Arion Nilsen og Anja Ninasdotter Abusland fra og med 10. desember og inntil videre
 - fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Kirsti Bergstø i tiden fra og med 10. til og med 19. desember
 - fra Senterpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Jenny Klinge i tiden fra og med 10. til og med 19. desember
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om omsorgspermisjon for representanten Torstein Tvedt Solberg i tiden fra og med 10. til og med 19. desember
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Aust-Agder, Andreas Arff, foreligger søknad om fritak fra å møte i Stortinget under representanten Marius Arion Nilsens permisjon, jf. Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum.

Fra første vararepresentant for Møre og Romsdal, Per Ivar Lied, foreligger søknad om fritak fra å møte i Stortinget i tiden fra og med 17. til og med 19. desember under representanten Jenny Klinges permisjon, av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:

For Aust-Agder: Steinar *Rørvik* 10. desember og inntil videre

For Vest-Agder: Eivind *Drivenes* 10. desember og inntil videre

For Akershus: Haitham *El-noush* 10.–19. desember

For Møre og Romsdal: Per Ivar *Lied* 10.–16. desember og Ingrid *Waagen* 17.–19. desember

For Rogaland: Marte Eide *Klovning* 10.–19. desember

Presidenten [10:01:59]: Steinar Rørvik, Eivind Drivenes, Haitham El-noush, Per Ivar Lied og Marte Eide Klovning er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten [10:02:06]: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det for vedtatt.

Presidenten vil foreslå Liv Kari Eskeland og Heidi Greni. – Andre forslag foreligger ikke, og Liv Kari Eskeland og Heidi Greni anses enstemmig valgt som settepresidenter for dagens møte.

Representanten Himanshu Gulati vil framsette et representantforslag.

Himanshu Gulati (FrP) [10:02:32]: På vegne av representanten Tor André Johnsen og meg selv er det en glede å sette fram et representantforslag om at julegudstjenester må forankres i opplæringsloven.

Presidenten [10:02:45]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før Stortinget behandler dagens kart, vil presidenten gå til sak nr. 5 fra Stortingets møte tirsdag 3. desember, dagsorden nr. 26, og foreslå at næringsministerens handelspolitiske redegjørelse vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at Stortingets møte i dag avbrytes kl. 12 for at representantene skal kunne delta ved utdelingen av Nobels fredspris i Oslo rådhus.

Videre vil presidenten opplyse om at møtet settes igjen kl. 15.30 og fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:03:25]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i konkurranse-loven (innføring av markedsetterforskning) (Innst. 62 L (2024–2025), jf. Prop. 118 L (2023–2024))

Presidenten [10:03:39]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter

til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:04:09] (ordfører for saken): La meg få lov til å begynne med å takke for mange gode samtaler med komiteens medlemmer og med statsråden. Denne saken er kompleks og kan få betydelige konsekvenser for norsk næringsliv. Likevel er behovet for å styrke konkurransen i flere markeder med høy maktkonsentrasjon åpenbar. Å fremme sunn konkurranse gagnar oss alle, ikke minst norske forbrukere.

Vi står ved inngangen til en tid da digitale markeder og kunstig intelligens vil utfordre vår forståelse av det samfunnet vi lever i, og markedene vi opererer i. Det er avgjørende at vi er forberedt på disse utfordringene.

Lovforslaget vi behandler i dag, gir Konkurransetilsynet utvidede fullmakter til å gripe inn i ulike bransjer – alle bransjer – der konkurransen begrenses. Det gir tilsynet mulighet til å fatte vedtak selv uten konkrete lovbrudd eller mistanke om brudd.

Dette er inspirert av britisk lovgivning, men i motsetning til i Storbritannia foreslås det her at Konkurransetilsynet alene skal beslutte om markedsetterforskning skal igangsettes, og hvilke tiltak som skal iverksettes. Dette er en særnorsk løsning som innebærer en betydelig maktforskyvning.

Intensjonen bak forslaget er god, og komiteen er samstemt i ønsket om å forhindre konkurranseproblemer før de blir skadelige. Forslaget kan bidra til å motvirke monopoldannelser og beskytte forbrukernes interesser.

Likevel vekker forslaget berettigede bekymringer. Regjeringen foreslår bl.a. å innføre forpliktende tiltak for å løse konkurranseproblemer uten å måtte sanksjonere direkte. Det inkluderer både strukturelle og adferdsmessige endringer. Strukturelle endringer kan f.eks. bety å dele opp store selskaper. Det har vi sett flere eksempler på i Storbritannia. Det er dog noe utfordrende, for dette har vært foreslått i Stortinget ved flere anledninger, men det har aldri fått flertall. Det har vært ganske langt unna å få flertall. Man vil således kunne hevde – iallfall i de sakene som er foreslått tidligere – at en strukturell endring på den måten som det legges opp til her, vil være mot Stortingets vilje. Den kompetansen blir nå likevel tillagt et tilsyn, uten at Stortinget vil kunne påvirke det som besluttes. Det er å flytte makt.

Gjennom høringsinnspillene ble det løftet noen viktige bekymringer. Flere instanser, bl.a. Finans Norge,

Virke, NHO og Advokatforeningen, peker på risikoen for økt administrativ byrde for næringslivet. Små og store bedrifter kan rammes uforholdsmessig hardt dersom markedsetterforskningen medfører store kostnader eller usikkerhet. Der bør Konkurransetilsynet trå varsomt.

Det er også uttrykt bekymring for rettssikkerheten, og helt ærlig må jeg innrømme at jeg deler den, for hvilke kriterier er det som skal ligge til grunn for en etterforskning? Det vet vi ikke. Det framgår ikke av proposisjonen. Her må både Stortinget og hele det norske næringslivet gjette. Uklarheten rundt dette kan skape usikkerhet og svekke næringslivets tillit til tilsynets prosesser, og det ønsker vi selvfølgelig ikke. Konkurransetilsynet må derfor være transparent og etterrettelig i sin vurdering av hva som kvalifiserer til en undersøkelse.

En annen viktig innvending som vi skal være obs på, handler om forholdsmessigheten i tiltakene. Selv om intensjonen er å styrke konkurransen, kan forpliktende tiltak i praksis bli svært inngripende. De kan hemme virksomheter som opererer lovlig og konkurransedyktig.

Videre er det fortsatt uklart hvordan fullmaktene skal avgrenses. Høringsinnspillene peker på at Konkurransetilsynet må ha en balansert tilnærming, slik at vi ikke ender opp med en overregulering som kan gjøre mer skade enn nytte. Byrden norsk næringsliv bærer om dagen, er allerede ganske stor.

Vi står overfor et vanskelig, men viktig veivalg. Vi må sikre at konkurransen fungerer godt, og vi må beskytte forbrukernes interesser, f.eks. mot skadelige monopoler. Samtidig må vi ivareta rettssikkerheten til norske bedrifter og skape rammer som gir næringslivet trygghet og forutsigbarhet.

Intensjonen bak forslaget er god. Vi har diskutert det ganske intenst i komiteen, og dersom dette forslaget og denne proposisjonen manøvreres åpent, ryddig og fornuftig av Konkurransetilsynet, kan det være positivt. Jeg skulle likevel gjerne sett at regjeringen gjorde jobben med å adressere og regulere de mange elementene som ikke er avklart i proposisjonen, men som vi har fått en rekke innspill på i løpet av behandlingen. Jeg skulle gjerne sett at vi kunne ta stilling til dem i Stortinget og ikke legge framtiden for norsk næringsliv i hendene på et tilsyn.

Jeg tar opp vårt forslag.

Presidenten [10:08:56]: Representanten Lene Westgaard-Halle har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Rune Støstad (A) [10:09:14]: Norge står overfor utfordringer i flere markeder der konkurransen ikke fungerer som den skal. Dårlig konkurranse kan føre til høyere priser, mindre utvalg og svekket innovasjon. Det rammer både forbrukere og aktører som ønsker å eta-

blere seg i markedet. Se bare til dagligvarebransjen, der tre store aktører kontrollerer alt. Derfor er innføringen av et markedsetterforskningsverktøy i konkurranseloven så viktig. Det verktøyet vil gi Konkurransetilsynet muligheten til å gripe inn i markeder med konkurranseproblemer, selv om det ikke har skjedd brudd på loven. Det handler om å ta tak i strukturelle problemer før de eskalerer og sikre at konkurransen fungerer til beste for forbrukerne.

Hvorfor er verktøyet nødvendig? Jo, i dag har Konkurransetilsynet begrensede muligheter til å adressere markedsproblemer. De kan kun gripe inn når det kan påvises brudd på konkurranseloven, og slike prosesser tar ofte mange år. I mellomtiden opplever forbrukerne høyere priser og begrenset utvalg, mens nye aktører kan slite med å komme seg inn i markedet. Markedsetterforskningsverktøyet endrer på dette. Det gjør det mulig å iverksette tiltak raskere og mer målrettet, slik at konkurransen kan styrkes før problemene blir permanente.

Det er ikke bare teoretisk. Erfaringer fra Storbritannia viser at slike verktøy fungerer. I Storbritannia har konkurransemyndighetene spart forbrukerne for milliarder av kroner gjennom markedsetterforskningen, som har ført til konkrete forbedringer i konkurransen.

Verktøyet gir Konkurransetilsynet muligheten til å undersøke markeder der de mener det er sannsynlig at konkurransen er vesentlig svekket. Hvis de avdekker alvorlige problemer, kan de iverksette tiltak for å rette opp i situasjonen. Det er alltid basert på en grundig vurdering av hva som er nødvendig og forholdsmessig. Gode prosesser sikrer at tiltakene ikke går lenger enn nødvendig. Før en markedsetterforskning kan igangsettes, skal det også gjennomføres en høring. Alle vedtak kan påklages til konkurranseklagenemnda. Det gir både rettssikkerhet og forutsigbarhet for næringslivet, samtidig som det sikrer at verktøyet brukes effektivt.

Markedsetterforskningsverktøyet er bransjenøytralt. Det betyr at det kan brukes i alle sektorer der konkurransen svikter, enten det gjelder dagligvarer, digitale plattformer eller andre markeder. Det er avgjørende i en tid da markedene blir stadig mer komplekse og grenseoverskridende. Erfaringer fra andre land viser at slike verktøy er nødvendige for å håndtere både kjente og nye utfordringer. Det handler om å sikre at vi har en konkurransepolitikk som er rustet for framtiden, og som setter forbrukeren i sentrum.

Dette handler om å stå på forbrukerens side. I en tid da mange opplever økte kostnader i hverdagen, må vi gjøre alt vi kan for å sikre at folk ikke betaler mer enn de skal. Lavere priser, bedre utvalg og sunn konkurranse er målet. Med dette verktøyet gir vi Konkurransetilsynet de nødvendige ressursene til å oppnå nettopp det. Markedsetterforskningsverktøyet er ikke bare et nytt verk-

tøy; det er en investering i rettferdige markeder for fremtiden.

Det er synd at ikke alle partier slutter seg til dette. Det framstår noe uklart hva som egentlig er grunnen til at enkelte partier velger å stemme mot, når det er et verktøy som skal fremme god konkurranse.

Det blir hevdet at verktøyet er særnorsk. Ja, det er tilpasset norske forhold og norsk forvaltning, men hovedprinsippet og verktøyet i seg selv er likt det som er innført i Storbritannia, i Danmark, i Tyskland, på Island og på Færøyene, og som også vurderes innført i både Sverige, Nederland og Tsjekkia.

Vi lever i en tid da mange opplever økonomisk usikkerhet. Matvareprisene stiger, boliglånene blir dyrere, og hver eneste krone teller. Dette verktøyet er en del av en helhetlig strategi for å styrke konkurransen i Norge, og det handler om å være på lag med folk.

Per Olav Tyldum (Sp) [10:14:19]: Regjeringen legger fram for Stortinget et forslag om å endre konkurranse-loven ved å innføre markedsetterforskning. Hensikten med lovforslaget er å gi Konkurransetilsynet flere verktøy enn de har i dag. Innføringen vil gi Konkurransetilsynet mulighet til å iverksette tiltak der tilsynet ser forhold som begrenser eller hindrer konkurranse.

Det er viktig å få på plass tiltak for å bedre konkurransen i dagligvarebransjen. Med forslaget om å endre loven gis Konkurransetilsynet mulighet til å gripe inn ved mistanke om alvorlige konkurranseutfordringer hvor tilsynet etter dagens lovverk ikke har mulighet til å gjøre noe. I dag er det slik at Konkurransetilsynet ikke kan gripe inn mot problemer med mindre det er brudd på loven.

Den foreslåtte endringen består av to viktige deler. For det første skal den gi Konkurransetilsynet en mulighet til å sette i gang og gjennomføre markedsetterforskning i markeder med alvorlige konkurranseproblemer. For det andre skal den gi en mulighet for tilsynet til å gripe inn med avhjelpende tiltak for å forhindre, fjerne eller eliminere disse problemene.

Markedsetterforskningsverktøyet som foreslås, vil være et supplement til de eksisterende virkemidlene i konkurranse-loven. Jeg vil videre understreke at tiltaket er en del av et større arbeid i regjeringens tipunksplan. Det handler om å bedre konkurranseforholdene i dagligvarebransjen. Det er samtidig viktig å presisere at Konkurransetilsynet aktivt skal veilede og informere om hvilke utfordringer som kan være aktuelle for bruken av markedsetterforskningsverktøyet. Det vil også måtte hensyntas når retningslinjene skal utarbeides. Det skal bidra til god dialog med markedet og ikke minst virke forutsigbart, informativt og veiledende for markedsaktørene. Det er viktig.

Jeg vil også understreke at forslaget har fått stor oppmerksomhet gjennom bl.a. høring i regi av Nærings- og fiskeridepartementet. Det har resultert i noen justeringer av det opprinnelige forslaget. I tillegg er det fra komiteens høringer blitt lagt merke til at det var delte meninger blant aktørene som deltok. Tilbakemeldingene er viktige å ta med seg. Derfor ønsker jeg og Senterpartiet å poengtere viktigheten av at lovforslaget balanserer ulike hensyn på en god måte. Verktøyet skal kunne benyttes ved konkurranseproblemer, men samtidig balansere hensynet til rettssikkerhet og forutsigbarhet for næringslivet. I den anledning er det viktig for meg og Senterpartiet å presisere følgende: Vi står inne i en flertallsmerknad som understreker at primærprodusenter, det vil si organisasjoner som fiskesalgslag og landbrukssamvirker, skal være unntatt. Det er en presisering som kommer tydelig fram av komiteens merknader, og som slås fast i proposisjonen. Hensikten med forslaget er altså ikke «at Konkurransetilsynet skal kunne foreta markedsetterforskning og vedta avhjelpende tiltak for produksjon og omsetning som er regulert i lov, forskrift eller i avtale mellom staten og næringsorganisasjoner, og som dermed er unntatt fra forbudene i konkurranse-loven». Derfor er det foreslått at markedsetterforskningen tas inn i unntaksbestemmelsen.

Geir Jørgensen (R) [10:18:20]: Den ideologien som sier at slipper man bare løs aktørene i markedet slik at de kan konkurrere mot hverandre, så blir det bedre for alle sammen, fungerer veldig bra i teorien og på papiret. Når vi kommer til praksis, ser vi at dette blir dårlig for både produsenter og kunder, når vi ser at aktørene i den kapitalistiske markedssøkonomien ikke ønsker konkurranse. De arbeider systematisk og målrettet for å skaffe seg selv en dominerende posisjon, en posisjon hvor de kan sitte og diktere betingelser for de leverandørene som de handler fra, og for de kundene som de skal selge til.

Tydeligst ser vi dette i dagligvarebransjen, hvor vi har en dysfunksjonell markedssituasjon, og hvor vi har tre store aktører. Vi må alle sammen ha mat, og vi har ikke noen særlig annen mulighet enn å benytte oss av de butikkene som allerede finnes, og som alle har en dominerende markedssituasjon, som EU i sine bestemmelser sier at de har. Det gjelder Coop, det gjelder NorgesGruppen, og det gjelder Reitan-konsernet.

På den bakgrunn er vi i Rødt veldig glad for og vil berømme regjeringen for å legge fram dette lovforslaget som gir Konkurransetilsynet flere verktøy i sin verktøykasse. Vi skal ha det sånn at når det blir avdekket forhold som vesentlig begrenser konkurransen, skal tiltakene komme, og tiltakene må komme med kraft. Det er det

helt nødvendig at vi klarer å få til, og i så henseende er dette et veldig godt forslag.

Vi i Rødt har lagt inn et par ekstra forslag til dette. Det er jo utrolig at vi som samfunn bruker milliarder på å opprettholde matproduksjonen i hele landet, for det er egentlig en fin tanke at hvis vi putter inn noen midler til bøndene og matprodusentene, skal det vi bruker som samfunn så å si følge produktet hele veien fram til kunden, slik at vi får billigere mat, men sånn er det jo ikke.

Vi har et hemmelighold, spesielt i dagligvarebransjen, som vi ikke kan ha. Vi mener at vi som samfunn skal ha – og skal ha lov til å kreve – en oversikt over den faktiske innkjøpsprisen som dagligvarekjedene har på maten, og hva som ble den faktiske utsalgsprisen. Det er selvfølgelig ikke sånn at vi kan ha en løpende oversikt over det, på grunn av markedsforholdene, men jeg mener at vi som samfunn, etterskuddsvis og på årlig basis, burde ha mulighet til å gå inn og se på de midlene som vi som samfunn putter inn i norsk matvareproduksjon: Hvor havner de, og hvor havner profitten? Vi kjenner vel egentlig svaret: Profitten havner ikke hos sliteren på åker og eng, og det er begrenset hvor mye glede kundene har av de milliardene som vi i fellesskap har puttet inn. Profitten havner hos de aller rikeste, altså de som kontrollerer dagligvarebransjen.

Dette mener vi at vi skal ha innsyn i, sånn at vi kan få en mer presis politikk på området. Samtidig ser vi at disse kjedene har lukkede systemer for distribusjon. Vi mener at vi som samfunn burde kunne pålegge disse kjedene å ikke drive diskriminering av produsenter, men at vi så å si skal kunne åpne distribusjonsleddet på en annen måte enn det lukkede systemet vi har i dag. Dette er to forslag som Rødt har kommet med her, og med det tar jeg opp Rødts forslag.

Presidenten [10:22:45]: Dermed har representanten Geir Jørgensen tatt opp de forslagene han refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:22:56]: Venstre ser det som svært positivt at regjeringa har sett ned eit konkurranselovutval for å sjå heilskapleg på korleis vi kan få eit skjerpa konkurranseregelverk i Noreg, for ein velfungerande konkurranse er sunt både for næringslivet som skal stå i konkurransen, ikkje minst for moglegheta for nye og små aktørar til å kome opp og fram, og for kundar og forbrukarar på den andre sida.

Det er ingen tvil om at vi har marknader i Noreg i dag der konkurransen ikkje er god nok, og vi er nøydde til å sjå på skjerpa verkemiddel for å få dette til. Difor er eit konkurranselovutval, som ser på heilskapen i konkurranselovgevinga, verkemidla og verktøya vi har i verktøyskuffa, ein sær god idé etter Venstre sitt syn.

Det vi derimot i den samanhengen synest er merkeleg, er at parallelt med dette, og i forkant av den utgreiinga, kjem regjeringa til Stortinget med ei eiga sak om å innføre dette såkalla marknadsetterforskningsverktøyet, i all hast før konkurranselovutvalet er i gang med sitt arbeid. Dette er eit vidtrekkjande verktøy, og eg vil særskilt be denne forsamlinga merke seg det grundige innspelet som har kome frå Advokatforeningen. Dei brukar rimeleg sterke ord frå ein juridisk ståstad om kva vi eigentleg gjer no med å hasteinnføre dette marknadsetterforskningsverktøyet, med ein argumentasjon frå statsråden og departementet si side som handlar om daglegvarebransjen, men som er eit breitt verktøy som rammar alle bransjar. Dette er å bruke breispektra penicillin i staden for å bruke smal penicillin retta mot den sjukdomen statsråden sjølv seier ho vil kurere, og det veit vi at vi skal vere sær forsiktige med i det lange løp.

Det er eit forslag som, etter Venstre sitt syn, ikkje har vore godt nok utgreidd. Det er eit svært inngripande verktøy. Det er eit verktøy som skal kunne brukast utan at det har skjedd konkrete lovbrøt, utan at det eingong er mistanke om brot, og det inneber ei kraftig maktforskyving over til eit tilsyn som skal sitje på alle sider av bordet, som skal både bestemme om ei slik etterforskning skal setjast i gang, og deretter sjølv følgje opp saka vidare. Det er ein modell som skil seg eksempelvis frå den engelske ordninga, der desse rollene er skilte.

Vidare merkar eg meg med ei viss interesse at representanten Tyldum frå Senterpartiet er veldig oppteken av at dette verktøyet er viktig, og at det ikkje er så dramatisk som det vi i opposisjonen vil ha det til, men det er likevel ekstremt viktig at dei aktørane i marknaden som Senterpartiet har det næraste forholdet til, og som kanskje er den største monopolisten av dei alle, nemleg landbruket, ikkje må vere omfatta av ordninga. Det er ein viktig siger for Senterpartiet at dei har klart å få landbruket unnateke – som jo står for halvparten av verdien av det folk har i handlekorga – frå eit lovverk Senterpartiet elles meiner er heilt udramatisk å innføre for alle andre. Det seier vel litt om at ein her innfører noko ein i realiteten er klar over har større konsekvensar enn ein kanskje seier med at dette er ramma godt inn, at det er heilt udramatisk, og at dette går heilt fint, trass i at dei aller fleste høyringsinnspela frå aktørane i den aktuelle marknaden innstendig ber om éin ting: Dei ber ikkje om at ein legg død ideen om eit marknadsetterforskningsverktøy her og no, men dei ber om at det blir sett i samheng med den heilskaplege utgreiinga som no skal gjerast om konkurranselovgevinga.

Heilt til slutt: Det er éin ting eg trur alle eg er i kontakt med ute i næringslivet i Noreg, små og store i alle bransjar, ber på sine kne om etter at landet i tre år har blitt styrt av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og deira støt-

teparti, Sosialistisk Venstreparti: Det er meir føreseielege villkår – det å få slutt på at det blir pøst på med nye skattar frå venstre og frå alle kantar i eit rasande tempo med tilbakeverkande kraft, at det blir pøst på med nye lovar og reglar, anten det er innleigeforbod eller nye verktøy, og at ein kjem tilbake til det som har vore normalen i Noreg, nemleg at ein greier ut ei sak skikkeleg, høyrer på alle og så fattar avgjerd i ein føreseieleg prosess det er mogleg å forhalde seg til. Det har ikkje skjedd med etterforskningsverktøyet, og det er svært uheldig.

Rasmus Hansson (MDG) [10:28:15]: Det er dyrtid, og norsk næringsliv trenger omstilling. En av drivkrefte som må sørge for å løse de utfordringene, er konkurranse i næringslivet. Nå gjør teknologi og informasjonsbehandling markedene stadig mer komplekse, og det åpner for stadig nye måter for aktørene i næringslivet å styre konkurransen på. Ikke minst blir de digitale markedene som nå vokser fram, svært vanskelig å få tilstrekkelig innsyn i. Mye av akkurat det problemet må løses internasjonalt, men det er også viktig at verktøykassen til det nasjonale konkurransetilsynet oppgraderes så godt som overhodet mulig.

Derfor mener heldigvis alle i komiteen at Konkurransetilsynet trenger bedre verktøy. Dagens verktøy er for svake, og de kan vise seg å bli enda svakere i ganske nær framtid.

Det forslaget regjeringen har lagt fram, leverer et sånt verktøy ved å innføre markedsetterforskning i konkurranseloven, og det gjør de sektornøytralt. Det gjelder alle markeder, med noen unntak. Det er for så vidt interessant med representanten Bjørlos kommentar om de markedene som unntas, som man kanskje på sikt skal se litt nærmere på i et konkurranseperspektiv. Det er vi ikke helt uenig i.

Dette er en type mekanisme som flere land har satt opp, av akkurat samme grunn som vi nå vedtar en sann mekanisme her i Stortinget, og resultatet har flere steder vært dokumentert godt for forbrukerne og for markedet. Dessuten har vi i den særnorske situasjonen de tre digre kjedene som dominerer dagligvarehandelen, hvor vi bl.a. ser at dagligvarepriser stiger, til dels av grunner som ikke er helt klare, samtidig som det produseres svære overskudd til eierne. I en sann situasjon er det åpenbart et ekstra stort behov for at Konkurransetilsynet får tilstrekkelig effektive redskaper.

Så mener mindretallet og flere høringsinstanser at det verktøyet som nå blir vedtatt, er for dårlig utredet. Derfor foreslår de at tiltaket utredes av utvalget som regjeringen har oppnevnt for å se på konkurranseloven, og forslaget går ut på at dette skal gjøres innen 2025.

Vi har ikke fulgt opp det forslaget fordi vi ikke tror det er nødvendig, og vi er litt tvilende til at en sann

utredning vil kunne leveres så fort. Det er spekulativt fra begge sider. Vi lander på at dette er et forslag vi støtter.

Det er selvfølgelig legitimt at næringslivets representanter er skeptiske til at Konkurransetilsynet får mer anledning til å gå inn i bedrifter og til å vedta inngripende tiltak. Det er også riktig at den norske modellen kan se mer inngripende ut enn f.eks. den britiske, som det ofte sammenlignes med, fordi de fattet beslutninger via et uavhengig råd, men det er en måte å gjøre ting på som vi ikke har noen modell eller tradisjon for i Norge. Det systemet som vedtas i dag, er i og for seg helt i tråd med vanlig norsk modell.

Det er ikke nødvendigvis negativt i seg selv at bransjen synes det er litt nifst at et tilsyn får ekstra skarpe redskap. Det kan være en indikasjon på at man er omtrent der man skal være. Miljøpartiet De Grønne tar selvfølgelig innvendingene på alvor, og som representanten Westgaard-Halle pekte på, har det vært mange gode samtaler og diskusjoner i akkurat denne saken, hvor vi til slutt lander på å støtte forslaget, fordi vi mener at dette redskapet trengs nå. Det er lagt inn tilstrekkelige begrensninger. Tiltakene skal være forholdsmessige. Uheldige følger av tiltakene skal tas med i betraktning. Konkurransetilsynet må gjennomføre høring av utkast til beslutning om å iverksette etterforskning, slik at aktørene kan påvirke beslutningen. Jeg tror – og vi tror – at det vil eksponere Konkurransetilsynets praksis med dette verktøyet på en måte som vil gi godt grunnlag for å justere seg inn på et akseptabelt nivå.

Statsråd Cecilie Myrseth [10:33:38]: Jeg vil også starte med å takke både for samtaler og for arbeid som har vært gjort i komiteen. Det virker på meg som man har undersøkt og vurdert dette nøye, noe som er viktig.

Dette er et forslag som kommer fordi vi er opptatt av folk – vi er opptatt av forbrukere. Dårlig konkurranse fører til økte priser og mindre utvalg. Det kan også føre til at bedriftene blir mindre effektive og innovative. En aktiv konkurransepolitikk som legger til rette for god konkurranse, er sentralt for at vi skal ha velfungerende markeder, som igjen bidrar til utvikling, innovasjon, effektivitet og lavere priser. Det igjen er avgjørende for å gi forbrukerne utvalg og lavere pris. Det er denne regjeringen veldig opptatt av, ikke minst i den dyrtiden som vi lever i nå.

Konkurransetilsynet trenger verktøy for å kunne føre effektivt tilsyn med konkurransen, også når samfunnet endrer seg. Det har de kun delvis nå. Det er behov for å oppdatere Konkurransetilsynets verktøykasse med virkemidler som gjør tilsynet i stand til å møte nye konkurranseutfordringer på en god måte.

Innføringen av dette verktøyet gjør det mulig for Konkurransetilsynet å gjennomføre målrettede under-

søkelser i markedet når det er mistanke – og jeg legger trykk på «mistanke» – om alvorlige konkurranseproblemer. Dersom tilsynet får bekreftet at det er konkurranseproblemer, kan de vedta tiltak for å rette opp i det. Det vil tilsynet kunne gjøre selv om det ikke er noe brudd på konkurranseloven. Det er viktig, siden konkurranseproblemer altså kan oppstå selv om konkurranseloven ikke er brutt.

Markedsetterforskning vil derfor være et nytt virkemiddel, som sammen med andre verktøy blir en kraftfull verktøykasse. Erfaringene fra Storbritannia viser at det er store gevinster knyttet til markedsetterforskning. Britiske konkurransemyndigheter har estimert besparelse på 839,5 mill. pund i perioden 2017–2020 som følge av markedsetterforskning.

Dette forslaget vekker naturlig nok et stort engasjement, og en rekke aktører har kommet med innspill i høring og gitt innspill direkte til komiteen. Det er jeg glad for. Det er viktig at vi har en diskusjon om virkemidlene i konkurransepolitikken, og jeg har forståelse for at markedsetterforskning kan virke inngripende, men det er også nødvendig. Det er viktig å understreke at når Konkurransetilsynet gjennomfører markedsetterforskning, skal det være gode prosesser med de berørte aktørene. Tiltakene skal ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å rette opp i konkurranseproblemene, og de kan ikke iverksettes før vedtaket er endelig. Et vedtak kan også påklages til konkurranseklagenemnda.

Erfaringene fra konkurransepolitikken de siste 20 årene og utviklingen av markeder som er stadig mer digitale, grenseoverskridende og komplekse, viser at også virkemidlene må utvikle seg. Jeg mener vi har truffet den riktige balansen mellom hensynet til rettssikkerhet og forutsigbarhet, samtidig som vi har et konkurranseregulativ som sørger for god konkurranse og effektiv ressursbruk til beste for næringslivet.

Vi lever altså i en tid hvor svært mange folk opplever usikkerhet rundt sin egen økonomi. I urolige tider er det desto viktigere å sikre at folk ikke betaler mer enn de skal, enten det er for dagligvarer, elektronikk eller bolig, og vi er opptatt av å gjøre det som trengs for å beskytte konkurransen nå og i fremtiden. Da holder det ikke bare å prate, vi må også gjøre noe, vi må handle. Derfor har regjeringen tatt mange grep for å styrke konkurransen i ulike markeder, men også for å styrke konkurransen generelt. Det har vi bl.a. gjort gjennom økte bevilgninger til Konkurransetilsynet, og vi gjør det med denne lovendringen.

Presidenten [10:38:06]: Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:38:25]: Det holder ikke bare å prate, man må også gjøre noe. Da vil jeg anbefale statsråden å gjøre noe med den tipunktsplanen

som er en «copy paste» av tolvpunktsplanen som Stortinget vedtok, der regjeringen bare har innfridd ett av de ti punktene. Så jeg ville kanskje vært litt forsiktig med å bruke akkurat den analogien, hvis jeg ikke har levert på dette feltet.

Statsråden lanserte dette forslaget i en Coop-butikk. Regjeringen gjorde i sin pressemelding et stort poeng av at den skulle gjøre noe med konkurransen i dagligvaresektoren. Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt gjentar den historien på talerstolen her. Konkurransetilsynet, derimot, sier noe annet. De sier at dette skal adressere utfordringene i det digitale markedet. Det er selvfølgelig fordi regjeringen ikke har innført Digital Markets Act, men det er en annen historie.

Hvem skal Stortinget tro på – historien til regjeringen eller det Konkurransetilsynet sier?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:39:24]: Den beskrivelsen som representanten her framfører, deler jeg ikke synet på. Vi lanserte en tipunktsplan, og vi har oppfylt ganske mange av de punktene allerede. Det at vi nå legger fram dette verktøyet, viser også handling. Det å legge fram dette forslaget viser nettopp handling, at vi er villig til å stramme til og å gi Konkurransetilsynet nye verktøy. Jeg er på vegne av forbrukerne opptatt av at det skal være god konkurranse i alle bransjer hvor det er behov for det.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:39:59]: Jeg lurte på om statsråden husker hva jeg spurte om, men jeg kan prøve å gjøre det på nytt – i et annet format.

Alle representantene som står bak flertallet, har vært på talerstolen her i dag og snakket om at dette skal adressere utfordringene i dagligvarebransjen – også Arbeiderpartiets representant. Jeg forstår at det er det regjeringen hevder, all den tid man lanserer det i en dagligvarebutikk. Konkurransetilsynet sier noe annet. Det er utfordrende for Stortinget, og det er fordi det representantene hevder, at dette skal adressere dagligvarebransjen, ikke er riktig. Jeg vil ikke si at noen har blitt lurt, men jeg vil anbefale representantene som har vært oppe og snakket, om å lese proposisjonen på nytt.

Kan statsråden fortelle meg hvor mange ganger ordet «dagligvare» er nevnt i proposisjonen?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:40:45]: Jeg er ganske sikker på at alle som sitter i denne salen, har vett og forstand nok til å kunne lese de sakene vi behandler. Det jeg har hørt – det kan hende vi hører ulike ting – i denne salen, er at de representantene som står bak flertallet, viser veldig tydelig til at dette ikke kun gjelder én bransje. Men det er riktig: Regjeringen er opptatt av å gjøre noe med den manglende konkurransen i dagligvaresektoren. Dette jobber vi – på mange punkter – for, og vi

ser også på muligheten for nye tiltak for denne særegne bransjen.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:41:23]: Jeg hører at statsråden sier at det alle representantene har sagt, at dette skal adressere utfordringene i dagligvarebransjen, ikke er riktig. Det vet vi, for det har Konkurransetilsynet vært tydelig på. De sier at dette handler om digitale markeder og en hel haug med andre markeder – finans-markedet, energimarkedet og i det hele tatt. Så det handler ikke om dagligvaresektoren, selv om mange i denne salen åpenbart tror det.

Et element som veldig mange har påpekt i høringene knyttet til denne saken, og som ingen fra regjeringspartiene har svart ut, ei heller Rødt eller statsråden, er det at forslagene åpner for at Konkurransetilsynet kan pålegge strukturelle tiltak, altså dele opp selskaper uten at det foreligger lovbrudd. Det er, for å si det forsiktig, ganske inngripende. Det vil også være på tvers av Stortingets vilje, for det har vært foreslått i Stortinget flere ganger og blitt nedstemt.

Hvordan vil næringsministeren sikre at eventuelle strukturelle tiltak som pålegges av Konkurransetilsynet, både er forholdsmessige og ikke strider mot Stortingets vilje?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:42:17]: De vedtakene som fattes i denne salen, er Stortingets vilje. Når det er flertall i denne saken, er det nettopp Stortingets vilje. Det har jeg stor respekt for.

Så er det viktig at også representanten forholder seg til fakta i denne saken. Det må være vesentlige konkurranseproblemer i et marked for at man skal kunne starte markedsetterforskning. Det skal ut på høring, og dersom man foreslår tiltak, kan det også påklages før noe iverksettes. Vi har hatt to runder med høring i departementet, noe som har gjort at man har kommet med vesentlige endringer i forslaget. Så dette skal på høring, det skal vesentlige konkurransegrunner til for å iverksette en etterforskning, og det kan påklages.

Sivert Bjørnstad (FrP) [10:43:15]: For meg og mitt parti er dette mer en teknisk krevende sak enn en politisk krevende sak. Det tror jeg det kanskje er for flere – hvordan man innrammer dette på en riktig måte, er viktig. Jeg oppfatter ikke at det egentlig er noen stor verden politisk eller ideologisk forskjell – nødvendigvis. Når det gjelder høringen vi hadde i komiteen, hvor et stort flertall var skeptiske til hvordan det innrettes, har nok ikke jeg oppfattet det på samme måte som representanten Tyldum – at det var ulike meninger. Det var ganske like meninger fra et stort flertall, fra bl.a. NHO, Virke, Finans Norge og Advokatforeningen, om at dette ikke er utredet og innrammet på en god nok måte. Det

synes jeg er et viktig argument fra vektige instanser. Hva er det disse organisasjonene ikke har forstått?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:44:15]: Jeg har stor respekt for uenighet. At aktørene som nå kanskje vil bli rammet av et slikt verktøy, er uenige i det, har jeg også respekt for. Men jeg er uansett opptatt av at dette er nødvendig. Det er nødvendig med den typen verktøy for å bedre konkurransesituasjonen i ulike markeder. Derfor har vi hatt to runder med høring, og vi har kommet med vesentlige endringer i det opprinnelige forslaget som forelå. Så jeg mener at det forslaget som ligger der nå, er godt utredet, det kan innføres, og det kan man stemme for. Men jeg har respekt for at noen ikke ønsker det.

Sivert Bjørnstad (FrP) [10:44:48]: Samme dag som denne proposisjonen ble lagt fram i statsråd, ble det også satt ned et lovutvalg som skal gå igjennom hele konkurranseloven, bortsett fra dette temaet. Det er det som virker litt hastig, at man plukker ut én bit av en stor, viktig lov, og så skal et lovutvalg se på hele loven ellers, komme tilbake med en NOU, men ikke ta med det som nå er foreslått fra regjeringen. Hvorfor kunne ikke det lovutvalget ha fått tillagt sitt mandat å se på dette også, slik at dette blir sett i sammenheng med resten av konkurranseloven?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:45:34]: Det haster med å komme med tiltak for å bedre konkurransen i ulike markeder, også i dagligvaremarkedet, som det har vært snakket om i mange runder. Det gjør regjeringen noe med. Dette nye verktøyet har vært på en grundig høring, og det har vært gjort endringer i det. Vi mener det er helt klart til å kunne gjennomføres nå. Så er det viktig at vi har en helhetlig gjennomgang av konkurranseloven, men det betyr ikke at vi er nødt til å utsette innføringen av dette – det er klart til å innføres. I ganske mange andre politiske saker kan vi, dersom man legger noe nytt som er klart til å innføres, til et utvalgsarbeid, fort få kritikk, ikke minst fra representantens parti, om at man bare skal utrede og utrede. Her trenger vi ikke mer utredning, dette kan gjennomføres.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:46:23]: Når statsråden snakkar om at dette berre må gjennomførast, er det jo ikkje nokon tvil om at den pressemeldinga som statsråden sende ut då dette forslaget blei lansert, handla om éin ting, nemleg om daglegvarebransjen. Det handla om at konkurransesituasjonen i daglegvarebransjen ikkje er god nok, ein var svært bekymra for konkurransesituasjonen i daglegvarebransjen, ein ville følgje opp tipunktplanen for daglegvarebransjen – alt handla om daglegvarebransjen. Det blei til og med lansert inne i

ein daglegvarebutikk. Likevel verkar statsråden noko overraska over at det er så stort fokus på daglegvarer, for alle må jo skjønne at dette gjeld alle sektorar, på absolutt alle område. Mitt første spørsmål til statsråden er: Statsråden synte til Storbritannia som eit land som har gode erfaringar med dette, dei har teke ut veldig store gevinstar – eg veit ikkje kor mange tusen millionar kroner ein har teke ut i gevinst. Kor mykje av dei gevinstane i Storbritannia er teke ut i daglegvarebransjen, og kor mykje er teke ut i andre bransjar?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:47:17]: Jeg er ikke overrasket over den debatten som foregår nå – jeg klarer fint å følge med på det som blir sagt, og det som man mener. Det er riktig at jeg er kjempeopptatt av at det er manglende konkurranse i dagligvarebransjen. Det jobber vi mye med, og det kommer vi til å fortsette å jobbe med, men jeg er opptatt av at forbrukerne har mange ulike behov. Det er mange bransjer hvor det er viktig at vi på vegne av forbrukerne sikrer at det er god konkurranse, for å sikre at forbrukerne får riktig pris og det utvalget de skal ha. Det viser også effekter fra f.eks. Storbritannia. Det er summen av dette på vegne av forbrukeren som er viktig. Vi lanserer nå et verktøy som vil kunne slå inn i mange bransjer – et viktig verktøy – og dette gjør vi på vegne av norske forbrukere. Det er jeg faktisk stolt av.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:48:15]: Eg merkar meg at statsråden anten ikkje kan eller ikkje ønskjer å svare på mitt heilt konkrete spørsmål: Når dette er så viktig innan daglegvarebransjen, kor stor del av desse effektane har Storbritannia teke ut i daglegvarebransjen, som statsråden igjen seier ho er veldig uroa for? Eg merka meg at eg ikkje får svar på det spørsmålet, så då vil eg stille eit anna spørsmål. Konkurransetilsynet skriv i sine innspel om denne saka at dei vil trenge ti–tolv ekstra årsverk i tillegg til utvikling og drift av teknologisk infrastruktur. I budsjettet for neste år får Konkurransetilsynet ein realvekst på 1,5 mill. kr. Det betyr at dei må nedprioritere ein del andre oppgåver for å få dette verktøyet opp å gå, og vi veit enno ikkje kva sektorar det faktisk vil gjelde. Kva område kjem statsråden i sitt tildelingsbrev å be Konkurransetilsynet nedprioritere for å få rom til å innføre dette nye verktøyet innanfor eit budsjett som er for trøgt til å gjere det?

Statsråd Cecilie Myrseth [10:49:13]: Jeg merker meg at representanten vil problematisere det aller meste rundt dette. Jeg er mest opptatt av at vi nå skal gjøre noe som er viktig for norske forbrukere, og det gjør vi. Under vår regjeringstid har vi styrket Konkurransetilsynet. Det er også riktig, det er viktig, det er det ikke alle partiene som ønsker å gjøre. Når det gjelder tildelings-

brev og budsjett som kommer for andre år, får vi ta det i de rundene der det er riktig å ta det.

Presidenten [10:49:41]: Replikordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:49:59]: I dag burde egentlig statsråden få en premie. Av alle spørsmålene hun fikk i dag, klarte hun faktisk å svare på null. Ikke ett av spørsmålene ble besvart – men vi kan sende dem skriftlig, så blir det sikkert litt enklere.

Representanten fra Arbeiderpartiet mente tidligere i debatten i dag at det var noe uklart hvorfor Høyre ikke ville støtte forslaget deres. Det er ikke så veldig ofte jeg blir beskyldt for å være utydelig, så la meg få lov til å være tydelig: Det er dårlig utredet. Det er faglig mangelfullt. Det utfordrer helt grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper. Det flytter makt fra denne salen over til et tilsyn. Det innføres med en påstand om at det skal ta tak i dagligvarebransjen, men er bransjenøytralt og skal ikke brukes spesifikt mot dagligvarebransjen, selv om representantene fra regjeringspartiene åpenbart tror det.

Derfor bør dette utredes bedre. Det bør ses på i sammenheng med den helhetlige utredningen av konkurranse-loven som nå pågår parallelt. Jeg må innrømme at det var friskt at regjeringen da de lanserte dette, satte ned det lovutvalget samme dag – litt langt ned i bunken, sånn at vi ikke skulle legge merke til det, antar jeg. Det er helt ulogisk å hasteinnføre dette når man har nedsatt et utvalg som skal lage en NOU som ser på hele konkurranse-loven, men så sier regjeringen at akkurat dette, som det er masse usikkerhet rundt, det gidder vi ikke å utrede.

Derfor foreslår vi, kjære alle sammen fra Arbeiderpartiet, at vi ser på hele loven helhetlig, samlet. Derfor har vi et eget forslag som understreker akkurat dette i dag, og så håper jeg at jeg var tydelig nok for representanten fra Arbeiderpartiet nå.

Tobias Hangaard Linge (A) [10:51:55]: Vi legger bak oss en tid som definitivt har vært krevende for husholdninger rundt omkring i landet vårt. Økte priser på varer og tjenester som vi alle trenger i hverdagen, har lagt et større press på personøkonomien vår, mer enn på mange år. Som følge av det har det blitt et naturlig større fokus på konkurransesituasjonen i ulike bransjer.

Det er bra at det er et søkelys på usunn konkurranse i Norge. I bransjer med liten grad av konkurranse ser vi ofte mangel på innovasjon, mindre mangfold blant bedriftene og ikke minst dyrere varer for oss forbrukere. I Norge har vi i dag et godt regelverk for å hindre usunn

konkurranse, både når det gjelder å hindre ulovlig samarbeid, og når det gjelder overdreven markedsrett i forbindelse med sammenslåing og oppkjøp. Gode regelverk kan imidlertid bli enda bedre.

Jeg må si det er litt påfallende å høre representantene fra både Høyre og Venstre være på talerstolen i dag og snakke om dette forslaget, for det er ikke mer enn snaut to år siden vi var her, og de samme partiene var så utålmodig som det går an å bli, med tanke på at regjeringen måtte innføre tiltak for å hindre dårlig konkurranse og for mer rettferdige priser for forbrukerne. Nå mener altså de samme partiene at arbeidet har gått for fort. Det er påfallende at når forslaget ligger på bordet, velger de å stå igjen på perrongen.

Med de nye reglene er det nettopp konkurransesituasjonen i ulike bransjer som kan tas. Dagligvarebransjen nevnes her. Selvfølgelig kan dette verktøyet brukes på dagligvarebransjen, men det er jo helt meningsløst å lage et verktøy som kun er rettet mot én bransje, når man først lager et markedsetterforskningsverktøy. Det må kunne brukes på alle bransjer og ikke bare én bransje. Det er viktig at Konkurransetilsynet får videre fullmakter når det gjelder å hindre dårlig konkurranse. Én ting er når det skjer lovbrudd – klare lovbrudd. En annen ting er når det er usunn konkurranse, som det f.eks. er i dagligvarebransjen, eller i andre bransjer som har lignende dynamikker som det. Da mener jeg det er riktig å innføre et sånt tiltak.

Det er ikke sånn at tilsynet i dag ikke har fullmakter. Det er tilsynet som har muligheten til å stoppe sammenslåinger og oppkjøp av selskaper dersom det blir svekket konkurranse. At tilsynet her får muligheten til etter eget initiativ å gjennomføre etterforskninger i bransjer der de mener at det er for dårlig konkurranse, mener vi er på sin plass.

Til syvende og sist vil dette gagne forbrukeren. Det er vi som kommer til å oppleve at markedssituasjonen vil føre til at varer og tjenester får en rettferdig prising, og ikke minst vil det føre til at vi kan kjøpe innovative og gode produkter når vi er i butikken.

Rune Støstad (A) [10:55:04]: Vi har nå en gylden anledning til å styrke konkurransen i Norge, redusere priser og gi forbrukerne en reell fordel. Jeg merker meg at både Venstre og Høyre i salen prater varmt for at vi trenger flere verktøy, men de stemmer altså imot. Det framstår for meg fortsatt underlig, også etter å ha hørt debatten.

Jeg må få lov til å kommentere påstander fra både Venstre og Høyre. Det kommer påstander om at dette er hasteinnført, dårlig utredet, og at en pøser på med regler. Med all respekt å melde: Dette stemmer jo ikke. Saken er godt utredet, verktøyet er utformet med klare rammer,

høringsfrister er forlenget, vedtak kan påklages, og tiltak skal være forholdsmessige. Hva er mer usikkert enn dagens system, der Konkurransetilsynet kun kan handle etter at lovbrudd er påvist, noe som kan ta mange år?

Forslaget er godt utredet. Det er en bra sak. De påstandene som er fremmet i debatten om at reglene også er uklare, stemmer heller ikke. Det er klare rammer for når og hvordan Konkurransetilsynet kan bruke verktøyet. Høringer før igangsetting og klagemuligheter til konkurranseklagenemnda ivaretar både rettssikkerhet og forutsigbarhet.

Det er synd at både Høyre og Venstre bidrar til å spre usikkerhet rundt verktøyet og utredningen. Verktøyet er utformet med veldig klare rammer. Dagens debatt handler om hvem vi står på lag med. Vi i Senterpartiet og Arbeiderpartiet står på lag med folk og tar kampen for rettferdige priser, bedre utvalg og en sunnere konkurranse. Det gjør vi sammen med de andre partiene som stemmer for, slik at vi får vedtatt forslaget, og det er positivt for forbrukeren.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:57:52]: Det blir ikke bra utredet bare fordi man sier at det er det, og gjentar det veldig mange ganger fra talerstolen. Man må jo lese utredningen. Noe av det som var aller mest utfordrende da vi hadde høring, noe av det vi fikk skarpest tilbakemelding om, var at det var en rekke områder som ikke var utredet, og at det var få elementer som var tatt tak i.

Representanten fra Arbeiderpartiet hevder at det er klare rammer for når og hvordan Konkurransetilsynet kan gripe inn. Det er feil. Det er en av de aller største utfordringene med denne proposisjonen. Det står i proposisjonen at det ikke er klare rammer for verken når eller hvordan man kan gripe inn, og det er en av de utfordringene som gjør at vi ønsker at dette skal ses på helhetlig, sammen med resten av konkurranseloven.

Den tar ikke vare på rettssikkerheten til aktørene som etterforskes. Det er en grunn til at Advokatforeningen er så tydelig som den er. Jeg har vært politiker i 30 år, og jeg har aldri noen gang opplevd Advokatforeningen være så tydelig som den er i denne saken, og som den var i denne høringen, og det mener jeg vi bør lytte til.

Det er ikke forutsigbart for næringen, og vi vet ikke konsekvensene av denne typen etterforskning, for det er ingen andre land i verden som har innført det på den måten vi gjør i dag. Det de har i Storbritannia, er et helt annet system. Der har de et konkurransetilsyn som ikke er direktørstyrt, så det vil si at man har både et råd og en leder som må være enige, og man har det de kaller et tribunal som man kan anke til. Det innfører ikke vi i dag, så rettssikkerheten er ikke ivare tatt på tilstrekkelig vis.

Så sier representanten fra Arbeiderpartiet at det handler om hvem man står på lag med. Regjeringen står

i hvert fall ikke på lag med næringslivet, det er helt tydelig. NHO var kjempetydelig i denne saken, Virke var veldig tydelig i denne saken, Advokatforeningen var tydelig, Finans Norge var tydelig, alle bortsett fra Forbrukerrådet og Konkurransetilsynet selv var svært tydelige i høringen og i høringsinnspillene sine. Stortinget velger i dag å ikke lytte til noen av dem. Det mener jeg er alvorlig, og det beklager jeg på det sterkeste.

Statsråd Cecilie Myrseth [11:00:12]: Det er viktig for meg når man kommer med påstander om at rettsikkerheten ikke er ivaretatt, å være veldig tydelig på at det er den. Vi har et klagerregelverk her som man selvfølgelig kan ta i bruk. Man kan klage på vedtaket, og det kan ikke iverksettes tiltak før en eventuell klagebehandling er ferdig. Man har også et rettssystem i Norge som fungerer.

Til påstanden om at dette ikke er godt nok utredet, at man burde se det i forbindelse med en annen utredning i et lovutvalg: Det er jo ikke nødvendig. Denne saken har vært på høring i flere runder. Derfor har vi også gjort vesentlige endringer i det som nå ligger på bordet, fordi vi har lyttet til de innspillene som har kommet. Samtidig er det forståelig at de aktørene som vil kunne bli påvirket av en sårn type verktøy og lov, reagerer på det og er uenige i det, og at man også gir uttrykk for det til Stortinget gjennom en høring. Det er også en del av demokratiet at man sier fra om hva man er uenig i.

Spørsmålet er: Hva er det som mangler i dette forslaget for at det skulle være godt nok utredet? Det er utredet, og det kommer nå på plass, og jeg er veldig glad for at et flertall i denne salen er på lag med dem som dette verktøyet faktisk skal sikre, og det er forbrukerne. Det skal sikre at vi får riktige priser og utvalg, og at vi får opp konkurransen i dagligvarebransjen og andre bransjer hvor det er nødvendig. Det kommer denne regjeringen til å fortsette å jobbe kontinuerlig med, for dette er ikke noe som endrer seg over natten ved å gjøre ett tiltak. Det trengs mange tiltak for å sikre forbrukerne oppi dette, og det kommer vi til å jobbe med videre også.

Presidenten [11:02:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:02:14]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til næringsministeren:

«Det offentlige kjøper årlig varer og tjenester for 780 mrd. kr, bare 3–4 pst. av disse innkjøpene er innovative. Her er potensial for å løse samfunnsutfordringer innen helse, demografi, klima og miljø. Regelverket åpner for innovasjon gjennom behovsdrevet utvikling gjennom dialog med markedet, men dette brukes lite. Hovedutfor-

dringene er mangel på tid, ressurser og kompetanse, samt behov for risikoavlastning. Det er vanskelig å eksportere nye produkt uten et hjemmemarked. Tidligere har krav i tildelingsbrev og støtte til utviklingskostnader vist god effekt. Virkemiddelapparatet mottar betydelige midler for innovasjon og næringsutvikling, men disse er sjelden rettet mot offentlige utviklingsbehov.

Hvordan vil statsråden sikre økt bruk av innovative anskaffelser i offentlig sektor, og hvordan kan virkemiddelaktørene bedre støtte næringsutvikling gjennom mer innovative innkjøp?»

Sveinung Stensland (H) [11:03:18]: Jeg har lyst til å begynne med å si, som en kommentar til forrige sak, at dette gjør jeg ikke fordi jeg er mer opptatt av næringslivet enn av folk. Jeg er folkevalgt, og alt alle partiene gjør, gjør vi for å hjelpe folk, ikke noen enkeltaktører.

Norge har lenge vært kjent som et land med sterke forskningsinstitusjoner og høy innovasjonskapasitet. Vi investerer betydelige summer i forskning og utvikling, og våre universiteter og forskningssentre produserer jevnlig banebrytende forskning. Likevel står vi overfor et paradoks: Mens vi er blant verdens beste på å forske og utvikle nye løsninger, er vi bemerkelsesverdig dårlige til å ta disse innovasjonene i bruk, særlig i offentlig sektor.

Det offentlige i Norge kjøper årlig varer og tjenester for omkring 780 mrd. kr. Det representerer en enorm kjøpekraft og kunne vært brukt strategisk for å stimulere til innovasjon og næringsutvikling. Dessverre ser vi at tradisjonelle innkjøpsprosesser ofte favoriserer etablerte løsninger og store, kjente leverandører. Det fører til at vi går glipp av betydelige muligheter for både effektivisering og verdiskaping.

Når staten opptretr som en konservativ innkjøper, får det flere negative konsekvenser.

For det første mister innovative oppstartsselskaper og små bedrifter muligheten til å vokse og utvikle seg gjennom offentlige kontrakter. Dette er spesielt problematisk i et land som Norge, hvor det offentlige er en dominerende kunde i mange markeder. Mange lovende innovasjoner blir dermed kvalt ved fødselen, simpelthen fordi de ikke får sjansen til å bevise sin verdi i praksis.

For det andre fører mangelen på innovative innkjøp til at offentlig sektor går glipp av betydelige effektiviseringsgevinster. Når vi fortsetter å kjøpe gårsdagens løsninger, mister vi muligheten til å utnytte ny teknologi og nye metoder som kunne gjort tjenestene bedre og mer kostnadseffektive. I en tid hvor demografiske endringer legger økt press på offentlige budsjetter, har vi rett og slett ikke råd til å la være å ta i bruk norskutviklede nyvinninger.

En tredje konsekvens er at Norge risikerer å sakke akterut i den internasjonale konkurransen. Mens andre

land aktivt bruker offentlige anskaffelser som et strategisk verktøy for å stimulere til innovasjon og næringsutvikling, holder vi fast ved rigide og tradisjonelle innkjøpsprosesser. Dette svekker ikke bare vår konkurranseevne på kort sikt, men undergraver også vår evne til å bygge framtidsrettede næringer og arbeidsplasser.

Hva kan vi så gjøre for å snu denne trenden?

For det første må vi erkjenne at innovative offentlige anskaffelser ikke handler om å ta en større risiko, men om å ta en smartere risiko. Det innebærer å utvikle nye innkjøpsmetoder som balanserer behovet for trygghet og kontroll, med åpenhet for nye løsninger. Vi trenger innkjøpsprosesser som premierer innovasjon, og som gir rom for dialog mellom innkjøper og leverandør før endelige krav spesifiseres.

For det andre må vi styrke kompetansen i offentlige innkjøpsorganisasjoner. Innovative anskaffelser krever mer av innkjøperne enn tradisjonelle anbudskonkurranser. De må forstå teknologi, marked og brukerbehov på en helt annen måte. Dette fordrer både opplæring av eksisterende personell og rekruttering av ny ekspertise.

Til sist må vi etablere bedre insentivstrukturer som oppfordrer til innovasjon i offentlige innkjøp. Det kan innebære å sette konkrete mål for andelen innovative anskaffelser, etablere støtteordninger for risikodeling og skape arenaer hvor offentlige innkjøpere kan dele erfaringer og beste praksis.

Norge har alle forutsetninger for å bli et foregangsland innen innovative offentlige anskaffelser. Vi har finansielle muskler, høyt utdannet arbeidskraft og en velorganisert offentlig sektor. Det som mangler, er ikke ressurser eller kompetanse, men vilje til å tenke nytt om hvordan vi gjennomfører offentlige innkjøp. Ved å gjøre innovative anskaffelser til en strategisk prioritet kan vi ikke bare sikre bedre og mer effektive offentlige tjenester, men også stimulere til økt verdiskaping og styrket konkurransekraft i norsk næringsliv.

Jeg vil også her trekke fram leverandørutviklingsprogrammet, LUP, som er en pådriver for innovative anskaffelser og en nøytral koblingsaktør mellom offentlige, behovsdrevne anskaffelser og bedriftene, både små og store – dette gjennom at det offentlige tar i bruk nye, allerede foreliggende produkter og gjennomfører egne utviklingsløp sammen med offentlige behovseiere.

Det offentlige kjøper altså varer og tjenester for 780 mrd. kr. Bare 3–4 pst. av disse innkjøpene er innovative. Her er det potensial for å løse samfunnsutfordringer innen helse, demografi, klima og miljø. Regelverket åpner for innovasjon gjennom behovsdrevet utvikling gjennom dialog med markedet, men dette brukes lite. Hovedutfordringene er mangel på tid, ressurser og kompetanse, samt behov for risikoavlastning. Det er vanskelig å eksportere nye produkter uten et hjemmemarked.

Tidligere har krav i tildelingsbrev og støtte til utviklingskostnader vist god effekt. Virkemiddelapparatet mottar betydelige midler for innovasjon og næringsutvikling, men disse er sjelden rettet mot offentlige utviklingsbehov.

Hvordan vil statsråden sikre økt bruk av innovative anskaffelser i offentlig sektor, og hvordan kan virkemiddelaktørene bedre støtte næringsutvikling gjennom mer innovative innkjøp?

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Cecilie Myrseth [11:08:25]: Først vil jeg takke interpellanten for å ta opp et viktig spørsmål, som også regjeringen jobber mye med, ikke minst når vi nå holder på å utforme et helt nytt regelverk for anskaffelser. Det er ingen tvil om at offentlig sektor utgjør et stort og viktig marked for næringslivet. Årlig gjennomføres det – som allerede nevnt – anskaffelser for rundt 780 mrd. kr. Det er rundt 14 pst. av BNP, altså et halvt statsbudsjett. Det er ganske store summer.

Regjeringen er opptatt av å ha en offentlig sektor som ikke bare møter dagens behov, men også leder an for å finne løsninger for fremtiden. Det er ingen tvil om at Norge står overfor store omstillinger i årene som kommer. Det vil kreve mye av offentlig sektor, men også av næringslivet. Norge er på sitt aller beste når det offentlige samarbeider med både partene i arbeidslivet og med næringslivet.

Enkelt sagt går man sammen om å løse de store utfordringene. Derfor er offentlige anskaffelser et viktig verktøy også for å fremme innovasjon i Norge. For å få det til trengs det både små, mellomstore og store bedrifter med gode ideer og løsninger for fremtiden. I dag har vi for liten kunnskap om hvor stor andel av de årlige offentlige innkjøpene som er innovative. Vi er derfor i gang med å få et bedre tallgrunnlag på det. Bedre oversikt over den faktiske situasjonen er en forutsetning for å identifisere hvor det er behov for tiltak, og i så fall hvilke tiltak.

Et felt hvor innovative anskaffelser er av stor betydning, er grønn omstilling og næringsutvikling. Gjennom sine anskaffelser kan offentlige innkjøpere etterspørre nye, grønne løsninger. Det kan gjøre sånne løsninger tilgjengelig for hele markedet og i tillegg åpne for nye muligheter for bedriftene.

Grønn omstilling i det offentlige kan også være med på å fremme grønn omstilling i hele næringslivet og skape store og viktige ringvirkninger. Det er også bakgrunnen for at vi i år bevilget ekstra midler til arbeidet med grønne, innovative anskaffelser i DFØ. For å lykkes med offentlige anskaffelser er det også avgjørende at de som jobber med det, har kunnskapen og ferdighetene som

trengs for å identifisere og støtte innovative løsninger. Da trenger de opplæring og veiledning. Det bistår DFØ med gjennom en rekke tiltak som bidrar til å gjøre det enklere å velge innovative løsninger.

I tillegg til arbeidet med grønne og innovative anskaffelser jobber vi som nevnt nå med fornying av anskaffelsesregelverket. En sentral del av anskaffelsesutvalgets mandat var nettopp hvordan det offentlige kan fremme innovasjon i offentlige anskaffelser, og spesielt innovasjon for å fremme grønn omstilling. Anskaffelsesutvalget har foreslått en ny lovbestemmelse som skal fremme innovasjon i anskaffelser. Utvalget framhever også at omstillingsprosessen hele samfunnet skal gjennom for å nå klimamålene i 2050, forutsetter og krever omfattende innovasjon. Det er forslag vi nå har med oss i arbeidet med nytt regelverk.

Regjeringen har også et virkemiddelapparat som bidrar til innovasjon i offentlige anskaffelser. Det er særlig to ting jeg da vil nevne. For det første gir vi tilskudd til leverandørutviklingsprogrammet, en selvstendig aktør som ble opprettet i et samarbeid mellom NHO og KS. De arbeider for at flere offentlige virksomheter skal fremme innovasjon i sine kontrakter.

For det andre forvalter Innovasjon Norge ordningen med innovasjonskontrakter. Ordningen skal realisere økt verdiskaping i norske bedrifter gjennom innovasjonsprosjekter i samarbeid med både offentlige og private kunder. Bare i 2023 har Innovasjon Norge gitt nesten 100 ulike tilskudd gjennom innovasjonskontrakter. Innovasjonskontraktene gjør rett og slett innovasjon mer attraktivt og skaper potensial for kommersialisering, skalering og vekst.

Jeg vil også helt til slutt bare minne om at regjeringen i høst har lagt fram den første stortingsmeldingen om gründere og oppstartsbedrifter. Regjeringen ønsker ikke bare flere oppstartsbedrifter, vi ønsker også at flere skal vokse. I meldingen varsler vi egne tiltak for å sikre bedre kobling mellom oppstartsbedrifter og utfordringene i offentlig sektor.

Det foregår altså mye når det gjelder å få opp innovasjonen i offentlige anskaffelser, og jeg ser også fram til å ferdigstille det nye regelverket.

Sveinung Stensland (H) [11:13:37]: Takk til statsråden for et utfyllende svar. Det er en grei oppsummering av det som skjer, men mitt poeng er at det som skjer, kanskje ikke er nok eller ikke er rett. Det er så enkelt som at hvis et norskutviklet produkt ikke tas i bruk i Norge, eller en norsk applikasjon ikke tas i bruk i Norge, er det svært vanskelig å trenge gjennom i utlandet. Et av de første spørsmålene som stilles, er: Hva kjøper dine egne av produktet ditt, og hvorfor skal vi handle norsk når ikke Norge handler norsk? Jeg har vært i dialog med flere fir-

ma som har opplevd akkurat det, og det var også sånn da mitt parti satt i regjering. Det har vært et problem over tid at et rigid innkjøpsreglement gjør at det er vanskelig for Norge å ta i bruk ting fordi det er norsk.

En annen problemstilling er når det finnes selskap som utvikler applikasjoner som er tilpasset norske forhold, f.eks. innen helse, hvor det er flere aktører som driver med det, mens helsesektoren selv samtidig velger å utvikle lignende applikasjoner for egen regning. Vi har vel alle sett hvor vellykket IT-utviklingen er innenfor helse for tiden. Det er ikke der vi er best, mens vi har norske firma som er veldig gode på nettopp dette. Da stiller jeg meg spørsmålet: Hvorfor legger vi ikke opp til at vi støtter små norske firma som jobber med godt tilpassede applikasjoner, heller enn å gjøre alt på egen kjøll innenfor helsetjenesten?

Den beste måten å støtte norsk innovasjon på er nettopp å kjøpe norske produkter. Dette er ikke nasjonalisme, det er å bruke våre muskler best mulig for å vinne i en global verden. Vi bruker rikelig med penger på næringsstøtte i dette landet. Det er vel en stor del av budsjettet i Næringsdepartementet. Mitt poeng er at vi kanskje kunne brukt dem enda bedre på å være villig til å kjøpe mer av disse produktene. Alle har selvfølgelig respekt for lover og regler, men nettopp denne type innovasjonskontrakter og annet er jo et samarbeid som gjør at en kan gå forbi det.

Til slutt nevner statsråden at regjeringen er opptatt av gründere. Vel, i høringen til statsbudsjettet var det vel en representant fra Abelia som sa at gründere er i ferd med å bli den største norske eksportartikkelen. Når et norsk firma kommer med en god idé som begynner å materialisere seg i form av økt verdi på selskapet, er det nesten umulig å bo i Norge på grunn av skattesystemet. Dette henger også nøye sammen med denne debatten. Vi må se på det samlede skattetrykket når vi ser på hvordan vi bruker næringsrettede støttemidler, og se på om vi ikke kan gjøre det enklere, gjennom å ha et mer bærekraftig – for å bruke et sånt uttrykk – skatteopplegg, samtidig som vi kjøper produktene som blir utviklet av norske aktører, fremfor å utvikle nye produkter som aldri blir realisert, fordi ingen kjøper dem.

Statsråd Cecilie Myrseth [11:16:47]: Det jeg i hvert fall ikke kommer til å gjøre, er å pålegge kommuner eller virksomheter akkurat hva de skal kjøpe. Det er vurderinger man må gjøre der. Det er viktig at kommunene også fokuserer på hvordan man anskaffer, og hvordan man utformer kontrakter. Det er viktig å ha kompetanse på det. Dessverre har Høyre fått litt for mange ordførere, spør du meg, men det betyr at man har mange man kan sparre med for å sikre at dette arbeidet skjer lokalt.

Som jeg sa, jobber vi med et helt nytt regelverk for offentlige anskaffelser, fordi vi er opptatt av det lokale. Vi er opptatt av lokalt næringsliv, og vi er opptatt av at man skal ha anskaffelser og prosesser som gjør det mulig også for små og mellomstore aktører å kunne være med og konkurrere og delta i det. Det er viktig for lokal-samfunn rundt om i hele landet, og det jobber vi med.

Jeg har nettopp gjennomgått hvordan vi jobber med innovasjon, som jo skjer på flere områder. Jeg ser veldig fram til å få lagt fram det nye arbeidet vi nå holder på med. Sånn sett er det bra at vi diskuterer dette mer. Dette er et tema som kommer opp på de aller fleste besøk og rundturer jeg har i landet. Man er opptatt av anskaffelser, ikke minst i næringslivet. Vi skal legge til rette for det.

Jeg mener det er viktig og bra at man velger norsk – enten det er mat eller andre produkter, er det en bra ting for norsk næringsliv, ikke minst fordi vi har produkter av høy kvalitet i Norge.

Jeg er – med all respekt å melde – ikke enig i den virkelighetsbeskrivelse at det er helt umulig å bo i Norge om man skal være næringsdrivende. Det viser tallenes tale også. Den diskusjonen har vi hatt mange ganger. Når vi ser veksten av nye foretak hver eneste måned her i landet, og vi ser at de viktigste tallene går riktig vei, så er ikke det riktig.

Vi må også ha et skattesystem som er rettferdig. Det mener jeg at vi har. Vi må også sørge for at det man tjener i Norge, skattes i Norge.

Solveig Vitanza (A) [11:19:31]: Jeg vil også starte med å takke interpellanten for å ta opp et veldig viktig tema i Stortinget, nemlig hvordan vi kan øke bruken av innovative anskaffelser i offentlig sektor.

Å legge til rette for å bruke nye, innovative produkter og tjenester er helt avgjørende hvis vi skal løse framtidens utfordringer. Offentlig sektor har, som det har blitt nevnt, stor kjøpekraft, og det er viktig at vi bruker den kraften på en måte som er framtidsrettet, som bidrar til nye grønne løsninger, som stimulerer og utvikler ansatte, og som ikke minst er økonomisk bærekraftig over tid. Å legge til rette for mer innovative anskaffelser er bra både for offentlig sektor og for norsk næringsliv. Gjennom å stimulere til mer innovasjon i offentlige anskaffelser bidrar vi for offentlig sektors del, som jeg nevnte, til en bedre arbeidshverdag, til ny kunnskap og nye løsninger, til mulighet for bedre økonomi og til mulighet for å ha en mindre belastende arbeidsdag. Det er altså uendelig mange muligheter her for offentlig sektor.

For den enkelte bedrift stimulerer dette til mer forskning, utvikling og innovasjon. Ikke minst er det viktig, som næringsministeren var innom på slutten her,

for oppstartsbedrifter og nye løsninger å ha et godt fungerende hjemmemarked. Mange nyoppstartede bedrifter kan ha stort potensial for eskalering og internasjonal vekst. Da trenger de dokumentasjon, de trenger referanser, og de trenger pilotmarkeder. Det bør offentlig sektor være med og stille opp på.

Derfor er jeg veldig glad for at regjeringen har levert en ny gründermelding, der det er varslet om egne tiltak som skal sikre bedre kobling mellom oppstartsbedrifter og utfordringer i offentlig sektor.

Det å bruke offentlige anskaffelser på en strategisk måte for å fremme norsk næringsliv er veldig viktig for Arbeiderpartiet. Regjeringen satte ned et anskaffelsesutvalg for nettopp dette. De har kommet med flere gode forslag til hvordan innovasjon kan fremmes i offentlige anskaffelser. Regjeringen følger dette opp nå, bl.a. gjennom en ny lov. Vi ønsker at det nye regelverket skal legge til rette for at offentlig sektor skal være en drivkraft for norsk innovasjon.

Vi er nok enige om målet om å øke andelen innovative anskaffelser. Vi i Arbeiderpartiet skal jobbe videre med de gode virkemidlene som bidrar til å nå målet. Vi skal fortsette å jobbe for å forenkle og tilpasse regelverket, slik at det blir enklere for oppdragsgivere og leverandører. Vi skal fortsette å støtte opp under DFØs viktig bidrag med kompetansehevende tiltak, og vi skal ha forventninger til offentlige aktører om å legge til rette for bruk av mer innovative løsninger og bidra til mer utvikling i norsk næringsliv. Jeg synes det var fint at Stensland tok opp bl.a. helseindustrien, som har fått ganske tydelige føringer fra sitt departement om å være et godt hjemmemarked for norske aktører.

Per Ivar Lied (Sp) [11:23:42]: Anskaffingsutvalet har kome med fleire gode forslag til korleis innovasjonen kan bli betre innan offentlege anskaffingar, og det er framleis fleire mekanismar for dette.

For det første: Direktoratet for forvaltning og økonomistyring har som eit av hovudmåla nettopp å arbeide for at offentlig sektor gjennomfører effektive og innovative offentlege anskaffingar.

Det er framleis fleire ordningar som konkret fremjar innovasjon. Innovasjon Noreg har ei ordning for innovasjonskontraktar der målgruppa i hovudsak er små og mellomstore bedrifter i heile landet. Ordninga er innretta mot prosjekt som er innovative, og som har internasjonale moglegheiter. I fjor fekk 100 prosjekt støtte. Det var innvilga nær 300 mill. kr, og 97 pst. av det beløpet er merkt med innovasjon på internasjonalt nivå.

Vi har også leverandørutviklingsprogrammet, som jobbar for at fleire offentlege verksemdar skal gjennomføre innovative anskaffingar. Det hjelper både kommunar, fylkeskommunar og statlege verksemdar med å ut-

fordre marknaden og la leverandører finne nye løysingar som skal gje både betre tenester for innbyggjarane og meir effektive løysingar og næringsvekst. Leverandørutviklingsprogrammet hadde i 2023 64 aktive innovative anskaffingar, og sidan starten har det vore sett i gang nesten 500 anskaffingar. Programmet har vore eksternt evaluert og har hatt positive resultat.

Gründermeldinga, som skal leggje opp til ei tydeleg forenkling av anskaffingsregelverket, er også nemnd.

Eg vil også nemne eit siste punkt. Eg skulle gjerne ønskt at kommunar og fylkeskommunar, det offentlege, også var meir både innovative og aktive når det gjeld innkjøp av norsk mat. Beredskap og totalberedskap har vore drøfta mykje i denne sal. Matproduksjon er viktig for nasjonal beredskap, det trur eg det er tverrpolitisk einigheit om. Difor er det også generelt viktig med innkjøp av norske matvarer i det offentlege, og kanskje spesielt norsk frukt og grønt. Norskandelen av frukt og grønt i offentlege innkjøp er på ca. 20 pst., og han er faktisk lågare i offentlig sektor enn i både storhushaldningar og daglegvaremarknaden. Totalt utgjør innkjøp av norsk frukt og grønt ca. 230 mill. kr. Med litt meir innovasjon og nytenking burde den summen ha vore langt større.

Sveinung Stensland (H) [11:27:08]: Takk til forsamlingen for en fin diskusjon.

Jeg vil først og fremst si heia til verdiskaperne og nei til subsidiejegerne. Norske gründere er ikke ute etter almisser eller puter under armene. Det de ber om, er en rettferdighet i møte med en ganske så skattevillig stat. Norges Gründerforening mener at virkemiddelapparatet i praksis er ineffektivt og ofte direkte skadelig for oppstartsbedrifter. Det er det de sier når de kommer på høring i Stortinget, og vi må jo tro på dem når de sier det. Dette er jo de som sitter og jobber med å utvikle nye bedrifter og nye ideer. Det var for øvrig Ingvild von Krogh Strand fra Abelia som uttrykte at gründere er i ferd med å bli vår nye eksportsatsing, i høring i Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet. Det er altså ikke noe jeg suger fra eget bryst; jeg har kopiert det fra folk som har mer greie på det enn meg selv.

Det er litt ironisk at en regjering som er opptatt av å ta hele landet i bruk, setter ny rekord i å hente inn norsk kapital fra rundt om i hele landet og inn til staten – en stat som stort sett opererer fra sentrale strøk – for så å fordele det ut igjen derfra, mer eller mindre vellykket. Mye av beskatningen kommer fra ute i landet, der folk har en annen dialekt enn der vi er nå, og jeg nekter å tro at staten forvalter disse midlene bedre enn norske næringsdrivende gjør.

Jeg oppfatter at alle er enige om at vi bør satse mer på norske ideer, norske løsninger og norske produkter. Jeg

tror ikke at løsningen er mer av det vi gjør nå. Jeg tror vi må tenke litt annerledes. Samtidig, når det gjelder innovasjonskontrakter, hadde jeg et spørsmål – enten det var til næringsministeren eller til helseministeren – rundt dette, for det er ikke inngått så mange innovasjonskontrakter gjennom leverandørutviklingsprogrammet de siste tre årene. Hvorfor det er slik, vet jeg ikke.

I det siste innlegget her, fra Senterpartiet, ble det nevnt frukt og grønt osv. Der vil jeg også legge til sider – jeg vil slå et slag for det, siden det snart er nyttår. Jeg hadde et spørsmål til utenriksministeren for to år siden: Hvorfor er det sånn at det på norske utenriksstasjoner serveres fransk champagne, mens norsk sider ikke er det som serveres? Da ble jeg latterliggjort av daværende statsråd. Hun er vel nå ambassadør på vår største utenriksstasjon, så vidt jeg vet. Dette er et eksempel på Norge i et nøtteskall. Tenk deg situasjonen hvis franske ambassader serverte cava eller prosecco, men i Norge er vi ikke stolte nok over vår egen champagne, som produseres både i Rogaland og Sogn og Fjordane, og til og med i Lier, og ikke minst i Hardanger. Det er et eksempel på norsk innovasjon. Nå er det sånn at de slåss om epletrærne i Hardanger, fordi vi har vært så flinke og utviklet et nytt norsk produkt, og det kan jo næringsministeren ta tak i.

Statsråd Cecilie Myrseth [11:30:21]: Enten man liker sider, champagne eller hva det skulle være, er det jo bra at vi i hvert fall er enige om at vi skal ha utvikling og framskritt når det gjelder bruk av offentlige anskaffelser. Ikke minst ser jeg veldig fram til å få lagt fram nytt regelverk på det området.

Jeg kan også melde om at på ambassaden i Washington har i hvert fall jeg opplevd å få norskproduserte varer også i glasset. Så skal jeg ikke legge meg opp i den debatten som var her i salen for noen år, for den kjenner jeg ikke til.

Til det som nå tas opp også i siste innlegg: Jeg mener at vi har et rettferdig skattesystem i Norge. Det er et skattesystem som aldri kommer til å bli perfekt, men jeg mener vi har en riktig balanse i det. Så er det vel i et skattesystems natur at skattepengene tas inn til staten, og så bruker vi det på velferd og annet som vi politisk mener skal prioriteres av skattepengene til folk.

Men det er ikke det denne debatten handler om. Jeg kan i hvert fall garantere at vi jobber hardt for å få på plass en ny lovproposisjon, og mitt mål er å legge fram en ny lovproposisjon om offentlige anskaffelser for Stortinget våren 2025. I forbindelse med det arbeidet vil jeg også vurdere anskaffelsesutvalgets forslag knyttet til innovasjon. Målet mitt er å forenkle regelverket og gjøre det enklere å bruke for både oppdragsgivere og underleverandører, og forenklede prosedyrer og forenklede an-

skaffelser kan også frigjøre ressurser til å legge til rette for innovasjon der hvor det har særlig stor vekt.

Regjeringen har også vist at vi prioriterer virkemiddelapparatet, som igjen har flere tiltak for kompetanseheving på innovasjonsområdet. Det har vi også vist gjennom gründermeldingen. Så jeg er helt enig: Vi skal ha et godt offentlig–privat samarbeid med en aktiv næringspolitikk. Det er ikke det samme som subsidier. Det betyr at vi er fremme i skoene for å få til de endringene og den utviklingen som vi ønsker for samfunnet vårt.

Presidenten [11:32:40]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:32:42]

Innstilling frå familie- og kulturkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2024 under Barne- og familiedepartementet (tilleggsføring til det statlege barnevernet) (Innst. 57 S (2024–2025), jf. Prop. 4 S (2024–2025))

Presidenten [11:33:01]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [11:33:29] (ordfører for saken): Det er et alvorlig bakteppe som er grunnlaget for denne tilleggsbevilgningen, nettopp at det er flere barn som har behov for tiltak i barnevernsinstitusjon, og at det er et større behov hos de barna som har behov for tiltak, enn det har vært tidligere. Samtidig har denne komiteen tidligere omfattende diskutert konsekvensene og årsakene til brudd på bistandsplikten, og en av konsekvensene av den store økningen vi har sett i den type brudd, er at det trengs tilstrekkelige midler både for å unngå at utviklingen fortsetter, og helst også for å reversere utviklingen i brudd på bistandsplikt. Derfor er det en samlet komité som har forståelse for grunnlaget for at man trenger ekstra bevilgninger her. Det er også en samlet komité som stiller seg bak at de pengene gis. Jeg regner med at flere representanter sannsynligvis ønsker å påpeke bakgrunnen for at vi er kommet i den situasjon at vi trenger slike ekstrabevilgninger. Men som saksordfører overlater jeg det til andre. Komiteen har tross alt diskuterte det utførlig tidligere.

Det jeg likevel ønsker å ta kort opp, er forskjellsbehandlingen som er mellom resten av landet og Oslo. Vi har sett at i takt med at ekstrabehovene har meldt seg,

har denne regjeringen konsekvent ikke prioritert tilsvarende midler til barnevernet som administreres av Oslo. Det oppgis at en grunn er at det er forskjeller i systemet mellom Oslo og resten av landet, men konsekvensen for Oslo er likevel at de stadig underfinansieres, til tross for at behovene etter alle solemerker er nøyaktig de samme også for Oslo, om ikke enda større grunnet bl.a. folketall og levekårsutfordringer i den byen vi er i.

Det er denne forskjellsbehandlingen som et mindretall ønsker å rette opp med det forslaget som jeg med dette tar opp, og det er den forskjellsbehandlingen mindretallet ønsker skal korrigeres, ikke bare her, men også i de andre budsjettproposisjonene. Jeg kan si at jeg er glad for at regjeringspartiene nå er ute og erkjenner at forskjellsbehandlingen er uheldig, og varsler en gjennomgang av den. Det er positivt. Jeg håper at vi klarer å komme til en enighet som sørger for at også Oslo får de pengene de trenger til å håndtere de alvorlige utfordringene vi ser i barnevernet.

Presidenten [11:36:24]: Da har representanten Grunde Almeland tatt opp mindretallets forslag i saken.

Mona Nilsen (A) [11:36:41]: Den foreslåtte tilleggsbevilgningen på 458 mill. kr til kjøp av private institusjonsplasser er den største bevilgningen i regjeringens proposisjon. Fra 2023 så vi en økning i behov for tiltak i barnevernsinstitusjoner. Barna hadde større behov, og det var økte priser på både rammeavtaler og enkeltkjøp hos private aktører.

Brudd på bistandsplikten er sterkt bekymringsfullt. Derfor er nå størstedelen av bevilgningen til kjøp hos private aktører. Det er viktig at vi reduserer avhengighet av dyre enkeltkjøp fra kommersielle aktører, først og fremst gjennom å bygge opp statlig kapasitet og langsiktige avtaler med ideelle aktører. Regjeringen har satt i gang flere tiltak, inngått intensjonsavtaler med ideell sektor og økt grunnkapasiteten i statlige institusjoner.

Et styrket barnevern basert på offentlige og ideelle aktører er viktig for kvaliteten på tjenestene. Når ressursene forblir i barnevernet istedenfor å forsvinne til kommersielle selskaper, sikres bedre kompetanseoverføring, samarbeid og økonomisk effektivitet. Og det aller viktigste: Barns beste sikres best når inngripen skjer på lavest mulig nivå, uten profittmotiveer.

Strategien «Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud» omfatter bl.a. en pilot med fleksible institusjoner som gir barna større forutsigbarhet og stabilitet. 58,5 mill. kr er satt av til dette for neste år, noe som signaliserer en viktig omlegging til et mer barnesentrert tilbud.

Med en samlet styrking av barnevernet gjennom 1,3 mrd. kr i statsbudsjettet for 2024 og en foreslått økning på 800 mill. kr for 2025 er regjeringen i gang med å

møte dagens og framtidens utfordringer. Denne omstillingen må imidlertid sikre at barns behov dekkes i alle ledd, både akutt og langsiktig. Barna fortjener det beste og et barnevern som setter deres behov først.

Til slutt: Diskusjonen rundt finansiering av Oslo kommunes barnevern har gått over flere år. Nå er det viktig at regjeringen i samarbeid med Oslo kommune går igjennom finansieringsordninger for barnevernet i Oslo kommune for å sikre at barnevernet i Oslo blir finansiert på en måte som er likeverdig med andre barnevernstjenester i landet.

Tage Pettersen (H) [11:39:26]: La meg starte med å si at Høyre også slutter seg til tilrådingen og tilleggsbevilgningene som foreslås. Men det er grunn til å stille spørsmål om hvor kompetansen til å planlegge har tatt veien når man klarer å bomme med nesten en halv milliard kroner på posten kjøp av private barnevernstjenester. Begrunnelsen som listes opp i proposisjonen, er lavere kapasitet og kapasitetsutnyttelse i de statlige institusjonene, redusert kapasitetsutnyttelse og økte priser i rammeavtaler med private, og da i hovedsak med de ideelle, står det, og en liten økning i antall barn med behov for omsorg i barnevernsinstitusjoner.

Som jeg har sagt før fra denne talerstolen, tror jeg at det er denne jojo-styringen, som jeg da kalte det, eller slalåmkjøringen mellom SVs gjentagende ideologiske båndlegging av regjeringen og møtet med den virkelige verden der ute, som nå bidrar til å koste Norge dyrt. Og ikke minst: Den har bidratt til at barn ikke har fått hjelp når de har trengt det. Bufetat melder selv om 141 brudd på bistandsplikten, og det er noe tilbake i tid, og sier selv at det er alvorlig. Det tror jeg alle vi i denne sal er enig med dem i.

Dette kommer vi helt sikkert tilbake til i flere debatter nå før jul, men jeg må også adressere det jeg vil kalle regjeringspartiernes stemoderlige behandling av barnevernsbarna i Oslo. Siden 2004 har det vært en ulik forvaltning av barnevernet i Oslo og i resten av landet. Det er det helt sikkert gode grunner til, men når det først er slik, må vi verdsette utfordringene like høyt, uansett hvor barna bor. De rød-grønne partiene skriver i en merknad at Oslo kommune på den ene siden er skjermet for kutt i finansieringen ved kostnadsreduksjoner, mens de på den andre siden ikke automatisk får økt finansiering ved økte driftskostnader i Bufetat. Da må jeg stille dette retoriske spørsmålet: Når var det sist store kostnadsreduksjoner i denne sektoren? Det tror jeg vi er enige om at ingen av oss husker.

Jeg er glad for at de samme partiene skriver at de ber regjeringen i samarbeid med Oslo om å gå gjennom finansieringsordningen. I mellomtiden er Høyre med på å foreslå en tilleggsbevilgning over rammen til fylkes-

kommunene med 54 mill. kr i år og 73,8 mill. kr i budsjettet for 2025.

Det er nok få grunner til å tro at økningen i kostnader for barnevernet, som regjeringen nå foreslår kompensert med nesten en halv milliard, ikke gjelder Oslo. De fleste statistikker viser vel tvert imot at økningen i husleie, lønn og andre kostnader heller er høyere i hovedstaden enn den er i resten av landet.

Margrethe Haarr (Sp) [11:42:17]: Det er flere barn som av ulike grunner ikke kan bo hjemme, som andre tiltak ikke strekker helt til for, og som har behov for å få et tilbud i en barnevernsinstitusjon. For å sikre at barn og unge i en vanskelig situasjon får det tilbud de har krav på, er det avgjørende at vi gjør det som trengs. Nå er det behov for en tilleggsbevilgning for å sikre dette tilbudet til dem som trenger det mest.

Behovet for barnevernsinstitusjoner har økt den siste tiden. Behovet har økt raskt, samtidig som mange barn og unge har større og mer sammensatte behov enn tidligere. Det krever et tilbud som er mer tilpasset den enkeltes behov, samtidig som det fordrer en tettere oppfølging. Vi må bruke den kapasiteten vi har, annerledes enn tidligere for å dekke behovet til den enkelte. Det medfører at vi ikke har hatt nok plasser til å dekke behovet, samtidig som kostnadene per plass har økt.

Fram til august har Bufetat brutt bistandsplikten 141 ganger. At den plikten er brutt såpass mange ganger i år, er en alvorlig situasjon og en stor utfordring som må tas tak i. For å ta tak i situasjonen raskt og finne en løsning på utfordringene nå har det i inneværende år vært behov for å øke bevilgningene og ikke minst øke antall institusjonsplasser.

For Senterpartiet er det viktig at vi klarer å bygge opp kapasiteten i det statlige barnevernet, og at vi øker andelen av de ideelle aktørene. For å sikre at vi har et tilstrekkelig tilbud til de mest sårbare barna vi har, må vi evne å bygge opp kapasiteten i det statlige institusjons tilbudet, selv om det er et langsiktig arbeid. I tillegg mener vi at ideelle drivere et godt supplement til et offentlig tilbud. Vi må derfor legge bedre til rette for at de ideelle aktørene får langsiktige og forutsigbare avtaler.

Slik situasjonen er nå, med en uventet og rask økning i behovet for institusjonsplasser, må vi erkjenne at det viktigste nå er at vi sikrer et godt tilbud til de barna som trenger det. Derfor åpner vi opp for nye avtaler også med kommersielle drivere. Den situasjonen vi er i nå, er uholdbar og går kun utover de barna som ikke får det tilbudet de trenger, og da må vi ta i bruk den kapasiteten som finnes.

Det er viktig å understreke at også i denne situasjonen er det aller viktigste at vi gir barna et kvalitativt godt tilbud tilpasset de behovene de har, og at de får et tilbud

i en institusjon der de kan være trygge og oppleve god omsorg og støtte i den situasjonen de er i.

På lengre sikt er det også behov for flere endringer innenfor institusjonsbarnevernet, og regjeringen er godt i gang med det arbeidet. Regjeringen har foreløpig lagt fram en strategi som følger opp anbefalingene fra institusjonsutvalget, og den strategien viser en ny retning. Jeg ser fram til arbeidet med strategien og utprøving av anbefalingene som finnes der.

Silje Hjemdal (FrP) [11:45:13]: Jeg og Fremskrittspartiet er veldig bekymret over barnevernets stadige brudd på bistandsplikten. Når formålet med bistandsplikten er å sørge for at barn som har behov for tiltak utenfor hjemmet, får en egnet plass, sier det seg selv at brudd på denne er veldig alvorlig for de barn og unge som trenger hjelp.

Dette ansvaret hviler på oss, på offentlige myndigheter. Det er som det har blitt vist til tidligere i debatten, at per august har det, ut fra Bufetats egne vurderinger, vært 141 tilfeller av brudd på bistandsplikten. Det betyr at barn ikke får plass på barnevernsinstitusjon når de trenger det. Det er en situasjon som er alvorlig og ikke akseptabel.

Jeg er redd for at dette er nok en konsekvens av at regjeringen i mange tilfeller setter ideologi foran barnets beste med sitt uttalte mål nettopp om å fase ut bruken av kommersielle barnevernsaktører.

Fremskrittspartiet mener at offentlige og private barnevernstjenester, både kommersielle og ideelle, bidrar til en nødvendig kvalitet og det mangfoldet det er behov for i barnevernstjenestene. Det gir hvert enkelt barn best muligheter til tilpassede tiltak, og slik har det vært i en årrekke. Jeg vil tro det er ganske naivt å tenke at dette endrer seg på kort sikt. Målet må nettopp være å gi best mulig tilbud til dem som trenger det, og når de trenger det. De barna som fortjener dette tilbudet, trenger det uavhengig av hvem som leverer.

Dagens sak viser nettopp at regjeringens forsøk på å kutte ut de viktige tilbyderne av barnevernstjenester, nettopp får alvorlige konsekvenser for dem det gjelder. Heldigvis har man i etterkant måttet innse at tjenestene trengs likevel, og at de offentlige aktørene ikke har kunnet levere det som har vært nødvendig for å gi omsorg til trengende barn og unge med omfattende behov.

Det er lov å håpe at dette blir en vekker i det som har vært en ideologisk kamp bl.a. mot de private aktørene for å få nettopp fokuset tilbake på det beste for barn og unge, nemlig at det er riktig å gi gode hjelpetiltak utenfor hjemmet når det er behov for det.

Fremskrittspartiet støtter forslaget og tilleggsbevilgningene, men vil også vise til forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, som representanten Tage

Pettersen redegjorde for, om det som gjelder situasjonen i Oslo.

Audun Hammer Hovda (SV) [11:48:25]: Vi ser en alvorlig situasjon i barnevernet. Det er helt riktig i den situasjonen vi er i nå, å bevilge mer til det statlige barnevernet for å kjøpe inn private tjenester. Noe annet ville vært helt uansvarlig i den situasjonen vi står i. Det er for mange brudd på bistandsplikten, og vi svikter de aller mest sårbare barna.

Det er samtidig helt klart at det er behov for å gjøre større endringer i barnevernet på sikt. Det er uholdbart at kommersielle selskap tar profitt på våre aller mest sårbare barn. Det er ikke SV som har ideologiske skylapper på, men det er høyresiden som tvinger en markedsideologi inn i de aller viktigste tiltakene for å trygge barna våre.

Det er et klart mål på sikt: De kommersielle aktørene må fases ut, men da må det også styrkes i det offentlige, statlige, barnevernet. Barna våre er for viktige til å kunne overlates til markedskreftene. Vi er nødt til å gjøre alt vi kan for å lage et barnevern som tar vare på dem som trenger hjelpen vår mest. Da er vi sammen nødt til å ta det ansvaret fra det offentliges side.

Så igjen – bevilgningen er helt riktig i denne situasjonen. Men det er klart at dette er en kamp vi ikke kommer til å la ligge. Den kommer til å gå helt til vi kan garantere at de barna som trenger hjelp, skal få den.

Statsråd Kjersti Toppe [11:50:19]: Det statlege barnevernet, Bufetat, har ei absolutt plikt overfor kommunane til å tilby eigna tiltak når kommunane meiner at eit barn eller ein ungdom har behov for tiltak utafor heimen. Barn som treng omsorg, beskyttelse og støtte fordi dei ikkje kan bu heime, har rett til hjelp og skal få det.

Dei siste åra har det vore ein auke i talet på barn med behov for plass i barnevernsinstitusjonar. Behovet er større enn tilgjengeleg kapasitet. Barnevernstenestene melder om at barna har meir samansette behov enn tidlegare. Det er behov for fleire plassar. Omstilling og oppbygging av statleg kapasitet har tatt lengre tid enn føreset, og det gjer at det i år er behov for fleire enkeltkjøp frå private leverandørar. Det er redusert kapasitetsutnytting og auka prisar i eksisterande rammeavtalar med private aktørar, og barna vert òg lenger i tiltak enn tidlegare.

Samla er det behov for å auka løyvingar til det statlege barnevernet med 458 mill. kr – det etter at innsparingstiltak og mindreforbruk i etaten er tatt i betraktning. Det er òg forventa ein auke i inntektene på om lag 75 mill. kr frå eigenandelar frå kommunane. Utan tilleggsføringar vil det statlege barnevernet pådra seg eit meirforbruk i statsrekneskapen.

Behovet for å ivareta bistandsplikta samtidig som ressursane vert brukte på ein effektiv måte, er den største kortsiktige utfordringa i institusjonsbarnevernet, og eg har stort fokus på akkurat dette. For å auka kapasiteten må vi auka grunnkapasiteten. Vi må skapa stabilitet ved å styrkja det statlege tilbodet, ha eit langsiktig perspektiv på kapasiteten i den private marknaden og ha eit sterkt og godt samarbeid med dei ideelle aktørane.

Vi har fremja ein institusjonsstrategi som er viktig i det langsiktige arbeidet, slik at barn i barnevernet skal flytta mindre, oppleve meir stabilitet og ro og få betre helsehjelp. Vi har òg eit forslag om ein pilot på dette i statsbudsjettet for 2025.

Eg forstår at spørsmålet om Oslo kommune vert tatt opp, og eg skal følgja opp fleirtalsmerknaden om dette frå partia. Til representanten Tage Pettersen, som ikkje hugsar at det har vore eit kuttforslag til det statlege barnevernet: I 2023 vart det dessverre lagt inn eit kuttforslag på nærmare 300 mill. kr fordi vi den gongen opplevde at det var færre barn i det statlege barnevernet, og vi måtte ta ned kostnadene. Dette vart reversert i revidert nasjonalbudsjett, for da fekk vi den store auken av barn inn, som vi den gongen ikkje føresåg.

Presidenten [11:53:21]: Det blir replikkordskifte.

Silje Hjemdal (FrP) [11:53:37]: Som vi leste i saken, meldte Bufdir om 141 brudd på bistandsplikten. Det var i august i år. Nå er vi i desember, og jeg lurar på om statsråden har oppdaterte tall på hvor mange brudd på bistandsplikten som er registrert hittil i år.

Statsråd Kjersti Toppe [11:54:04]: Vi får jamleg rapportar om dette og har god oversikt. Eg har ikkje tatt med meg dei siste tala til denne debatten i dag, men det kan eg leggja fram for representanten, sånn at det òg vert synleggjort og offentleggjort. Dette er tal som er offentlege, og skal vera offentlege.

Vi følgjer veldig nøye med på det. Det har sett ut som at det har vore ei betring i forhold til slik det var i fjor. Vi har mange planar for ei auking av kapasitet, som òg vert realisert utover i neste år, men det er sjølv sagt framleis ein alvorleg situasjon, for det er for liten kapasitet ut frå det behovet som er.

Silje Hjemdal (FrP) [11:55:07]: Som vi har sett i saken, ble dette justert i revidert nasjonalbudsjett, og nå får vi også en tilleggsbevilgning. Er statsråden trygg på at budsjettet for neste år tar opp i seg de bekymringene man skisserer her, og at de midlene som er foreslått der, vil være tilstrekkelig med for å unngå den voldsomme økningen i brudd på bistandsplikt for de barna som trenger det?

Statsråd Kjersti Toppe [11:55:42]: Det er sjølv sagt det aller viktigaste for oss å ha kontroll på. Vi har lagt fram eit budsjett for 2025 som er realistisk nettopp med tanke på at vi ikkje kan akseptera eller tolerera at det er så mange brot på bistandsplikta.

Vi trur at det som er lagt fram i budsjettet for neste år, er rett, men det er ikkje meir pengar enn vi vil trenga. Det som er det viktige for oss, er at vi får øyremerkte midlar til å byggja opp den statlege kapasiteten, slik at vi vert mindre avhengige av dyre enkeltkjøp.

Eg registrerer at det er ein del parti som ikkje er så villige til å gi pengar til å byggja opp den statlege kapasiteten. Det meiner eg er viktig, for vi må få opp grunnberedskapen for desse ungane i barnevernet, og da må vi òg gi pengar til den omstillinga.

Silje Hjemdal (FrP) [11:56:45]: Jo, Fremskrittspartiet foreslår en styrking av barnevernet også i sitt alternative budsjett.

Det jeg er opptatt av, er hvordan statsråden har tenkt å følge opp situasjonen i Oslo. Vi fikk ganske mange bekymringsmeldinger, både gjennom aviser og fra våre lokalpolitikere, da det viste seg at denne tilleggsbevilgningen ikke ga noe til Oslo. Det samme gjelder også egentlig for neste års budsjett. Forslaget til Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre i dag ser dessverre ut til å falle, men statsråden sier at hun vil følge opp merknaden fra flertallspartiene. Hvor snart kan vi gjøre regning med at statsråden vil ta et initiativ for å komme Oslo i møte på deres behov?

Statsråd Kjersti Toppe [11:57:37]: Eg vil vera tydeleg på at eg forstår situasjonen til Oslo kommune, og at dei òg har utfordringar med andrelinjebarnet sitt. Dei opplever jo dei same utfordringane som det statlege barnevernet gjer, og at det òg får konsekvensar for kostnadsutvikling. Eg har hatt møte med Oslo kommune, og eg vil følgja opp det arbeidet veldig straks – det er eigentleg allereie begynt – for vi må få ei ordning på den situasjonen. Barnevernet til Oslo kommune får jo pengane sine frå Kommunaldepartementet, men eg skal ta ei rolle der slik at vi får den gjennomgangen av finansieringa, og slik at det vert ei likeverdig finansiering for barnevernet til Oslo kommune som for barnevernet elles i landet.

Grunde Almeland (V) [11:58:48]: Jeg ønsker å følge opp der den forrige representanten slapp, nemlig med det som gjelder Oslo og finansieringen av andrelinjebarnet der. Nylig kunne vi lese i Dagsavisen at representanten Mona Nilsen hadde presset med seg Senterpartiet og SV til endelig å få sett på dette. Det er selvsagt gledelig for alle oss i opposisjonen, og det kunne også ha vært fris-

tende å si til representanten Nilsen at det flertallet kunne hun ha fått med nettopp opposisjonen.

Jeg er også glad for at statsråden faktisk har startet med å se på dette. Jeg tar det, som jeg også sa i mitt åpningsinnlegg, som et veldig positivt signal. Selv om vi nå har sett flere år der bevilgningene ikke er tilstrekkelig kompensert – foruten når SV har forhandlet det inn – er det bra at det faktisk skal tas en gjennomgang av og ses på.

Mitt spørsmål er egentlig ganske enkelt: Kommer statsråden til å klare å ferdigstille denne gjennomgangen til neste budsjetttrunde, altså revidert nasjonalbudsjett, sånn at vi i løpet av denne stortingsperioden faktisk kan få ryddet opp i utfordringene?

Statsråd Kjersti Toppe [11:59:52]: Ja, det er målet at vi må få til den gjennomgangen no sånn at vi får klarheit i korleis vi skal gjera dette vidare. Det er òg viktig for meg at vi må få til eit betre samarbeid mellom barnevernet i Oslo og det statlege barnevernet, for dei har i for stor grad vore to ulike aktørar, for å seia det slik, med kvar sine fagsystem. Vi treng det samarbeidet, og det vil eg òg ta initiativ til.

Som eg tok opp innlegget mitt, har det òg vore forslag til kutt i det statlege barnevernet da vi opplevde at det var ein nedgang i talet på barn. Det vart Oslo kommune skjerma for. Ein sånn gjennomgang må altså òg ta inn over seg det: Korleis styrer vi når det òg er nedtrekk og ikkje berre auka kostnader og auka finansiering av det? Eg trur vi skal få til eit godt samarbeid mellom Oslo kommune, Kommunaldepartementet og oss, og så får vi ta det derfrå.

Presidenten [12:00:56]: Replikorkordskiftet er omme. Flere har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Da er klokken blitt 12, og Stortinget avbryter møtet slik at representantene kan delta ved utdelingen av Nobels fredspris. Møtet settes igjen kl. 15.30.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 12.01.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl. 15.30.

President: Svein Harberg

Presidenten [15:30:08]: Den innkalte vararepresentanten for Nordland, Hans Gunnar Holand, tar nå sete.

Sak nr. 4 [15:30:21]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringar i kontantstøtteleven (retting av endringar med utilsikta konsekvensar) (Innst. 71 L (2024–2025), jf. Prop. 29 L (2024–2025))

Margrethe Haarr (Sp) [15:30:48] (ordfører for saken): I mai i år vedtok flertallet på Stortinget endringer i kontantstøtteleven og folketrygdloven. Hensikten med endringene var innskrenkning av kontantstøtteperioden med fire måneder. Sammen med disse endringene ble det også gjort visse forenklinger av ordlyden i loven.

Visse ganger kan det tydeligvis gå litt fort, for forenklingen av ordlyden har ført til utilsiktede konsekvenser. For ord har også en betydning, og her har mangelen på ett ord åpnet for å utvide støtteperioden med en måned lenger enn tiltenkt i flere tilfeller.

For å ta noen eksempler: Man ville etter denne endringen få utbetalt kontantstøtte også for samme måned son barnet begynte i barnehage, eller ved flytting mellom foreldre eller flytting til utlandet. Det var aldri tiltenkt at disse endringene i loven skulle utvide kontantstøtteperioden og få disse konsekvensene. Denne saken er fremmet for å rette opp den feilen.

Det er viktig å informere om at denne feilen også har fått økonomiske konsekvenser for inneværende år, og i Prop. 15 S vil det bli foreslått bevilget 34 mill. kr for å dekke disse merutgiftene.

Det er en samlet komité som fremmer tilrådingen, men det er riktig av meg som ordfører for saken å understreke at bakgrunnen for at alle partiene stiller seg bak tilrådingen, er at denne saken er en retting av en endring med utilsiktede konsekvenser. Tilrådingen reflekterer ikke de ulike partienes syn på kontantstøtteleven. Flere av partiene stemte imot endringene tidligere i år, og voteringen i denne saken må ikke ses på som en støtte for den samlede endringen i kontantstøtteleven, kun en støtte for å rette feilen.

Til slutt vil jeg takke komiteen for godt samarbeid i denne saken og for at komiteen aksepterte at vi behandlet denne saken veldig raskt, slik at endringene kan tre i kraft allerede neste år.

Statsråd Kjersti Toppe [15:32:48]: Stortinget har til behandling forslag til lovendringar i kontantstøtteleven som rettar opp utilsikta konsekvensar av lov 14. mai 2024, som vart vedteken av Stortinget på bakgrunn av Prop. 43 L for 2023–2024. Føremålet med lovforslaget den gongen var å vidareføra kontantstøtteperioden dei sju første månadene av støtteperioden og avvika støtta for dei fire siste månadene. Det vil seia at den samla støtteperioden i ordninga er redusert frå elleve til sju månader.

Samtidig vart det gjort enkelte forenklingar i ordlyden i lova, som berre var meint å betra samanhangen i lova. Vi veit no at det ikkje gjekk heilt slik. Det er avdekt at forenklingane har gitt utilsikta materielle og økonomiske konsekvensar ved at ordninga har vorte utvida innanfor den nye kontantstøtteperioden, noko som

ikkje var i tråd med føremålet med å innskrenka retten til kontantstøtte i ordninga, frå elleve til sju månader.

Endringane vart gjorde etter høyringa, og det er i proposisjonen ikkje gjort greie for kva verknader forslaget får for ulike grupper støttemottakarar, og heller ikkje økonomiske konsekvensar. Stortinget har difor vedteke endringane på mangelfullt grunnlag.

Endringane med dei utilsikta konsekvensane har gitt meirkostnader for staten på til saman 34 mill. kr i 2024. Mesteparten av meirutgiftene er knytte til utbetalingar for august, fordi dei fleste barn begynner i barnehage i august.

Det som har skjedd i denne saka, er uheldig. For å retta opp i det vert det føreslått i denne proposisjonen å reversera endringane som vart gjorde for når kontantstøtte kjem til utbetaling, og når utbetalinga opphøyrer. Dette gjer det òg nødvendig å formulera om alderskravet for rett til kontantstøtte.

Eg vil takka komiteen for at dei har behandla denne saka så raskt. Den raske behandlinga og opprettinga av denne saka klargjer for brukarane/foreldra kva regelverk som skal gjelda no framover, og gjer det føreseieleg for familiane kva regelsett som skal gjelda for dei.

Presidenten [15:35:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [15:35:12]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby, Abid Raja og Ingvild Wetrhus Thorsvik om å løfte flere barn ut av fattigdom (Innst. 68 S (2024–2025), jf. Dokument 8:157 S (2023–2024))

Presidenten [15:35:33]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Audun Hammer Hovda (SV) [15:36:13] (ordfører for saken): Jeg er veldig glad for det arbeidet som er gjort i komiteen, og takker for forslaget fra Venstre, fordi det er et veldig viktig tema som det er bra at vi får diskutert fra Stortingets talerstol. Derfor vil vi også berømme initiativet.

Det er helt klart at det er for mange barn i dag som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt, og det er helt tydelig at for oss er ett barn som vokser opp i fat-

tigdom, ett barn for mye. Det har klare konsekvenser for videreutvikling av barnets liv. Det er vist at man i mye mindre grad enn den øvrige befolkningen kan delta i fritidsaktiviteter og ha tilgang på den organiserte frivilligheten. Man ser at valgdeltakelsen blant unge som vokser opp i fattigdom, er betydelig lavere enn for den øvrige befolkningen, og at de også i mye større grad enn barn som vokser opp i normalinntektsfamilier, ofte har bekymringer om sin egen framtid, og at de er mer pessimistiske overfor framtiden enn de andre.

Jeg er også veldig glad for at komiteen er enig om at det er et offentlig ansvar å sørge for at så få barn som mulig vokser opp i fattigdom.

Så vil jeg vise til at vi nå, for andre året på rad, heldigvis er i den situasjonen at det blir færre barn som vokser opp i fattigdom. Det er en historisk endring som har vært et veldig viktig gjennomslag for SV gjennom budsjettforhandlingene med regjeringen.

Vi har også klart nå, med dette budsjettforliket, å likestille barnetrygden for barn over og under seks år. Det er veldig viktig å ha gode universelle ordninger som bidrar til å løfte barn ut av fattigdom og gir dem muligheten til å leve et like godt liv som alle andre. Derfor er tiltakene vi har innført, som gratis SFO fra 1.–3. klasse, et veldig viktig tiltak for å sikre at også barn fra lavinntektsfamilier har mulighet til å delta i fritidsaktivitet.

Så til dette konkrete forslaget om å avvikle kontantstøtten. Vi har nylig i Stortinget redusert antall måneder man får kontantstøtte for å harmonisere med når man får rett på barnehageplass. SV mener derfor at dette forslaget ikke løser problemet som tas opp, og at vi er nødt til å se på andre tiltak for å få løst dette.

Mona Nilsen (A) [15:39:30]: Det er god grunn til å være bekymret for levekårene til barn som vokser opp i fattigdom. Samtidig er det viktig å anerkjenne de kraftfulle tiltakene som er gjort for å styrke barns levekår. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har sammen med SV gjennomført en rekke tiltak for å redusere fattigdom blant barnefamilier. Barnetrygden har økt med historiske 10,5 mrd. kr. I nysalderingen av 2024-budsjettet er det foreslått å fordele 120 mill. kr til idrett, kulturaktiviteter og frivillighet i kommuner som har store utfordringer med mange barn i familier som sliter ekstra økonomisk. Om lag samme beløp er i 2024 tilført samme formål via overskuddet fra Norsk Tipping.

I tillegg har regjeringen foreslått å bevilge 55 mill. kr til deltakelse i kulturaktiviteter for barn og unge. Tilskuddsordningen for å inkludere barn og unge er foreslått økt fra 554 mill. kr i 2022 til 758,3 mill. kr i budsjettforslaget for 2025. Det er midler som bl.a. skal gå til Barnas Stasjon, Ferie for alle, fritidsklubber, kontingent- og

aktivitetskasse, organisasjonen MOT og stiftelsen BUA, som låner ut idretts- og friluftsutstyr gratis.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV har også gjort barnehager betydelig rimeligere, med reduksjon på henholdsvis 1 000–1 500 per måned for dem som bor i distriktene, og innført gratis SFO for 1.–3. trinn, noe som letter økonomien betydelig for mange barnefamilier. Dette virker. Ifølge SSB, basert på tall fra januar 2024, har andelen barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt blitt redusert for andre år på rad.

Når det gjelder kontantstøtten, som også ligger inne i forslaget, ble perioden redusert fra elleve til sju måneder fra 1. august 2024. Det betyr at familier nå har rett til enten barnehageplass eller kontantstøtte, og det er dermed ikke behov for en separat ventestøtte. Regjeringen har også varslet og fremmer forslag om ny instruks for barnets beste i sosialtjenesteloven.

Det har vært svært viktig for regjeringen, sammen med SV, med målrettede tiltak gjennom flere budsjett-runder å gi et betydelig tilskudd til barnefamilier. Vi ser at politikk som prioriterer barn og deres framtid, gir resultater.

Turid Kristensen (H) [15:42:29]: Alle barn bør ha like muligheter i oppveksten, selvfølgelig bør de ha det – de samme mulighetene til å ha en trygg og god oppvekst og en oppvekst som gir dem mulighet til å være en del av fellesskapet også i fritiden etter skoletid. Selv om Norge er et av verdens beste land å bo og vokse opp i, er det dessverre ikke det for alle. Ifølge Forbruksforskningsinstituttet SIFO er 151 000 husholdninger plassert i kategorien «ille ute». I Frelsesarmeens fattigdomsbarometer svarer én av seks nordmenn at de regner seg som fattige. Og tall fra Statistisk sentralbyrå viser at over 100 000 barn vokser opp i lavinntektsfamilier, noe som kan ha både alvorlige og langvarige konsekvenser for de barna det gjelder.

Høyre deler derfor beskrivelsen forslagsstillerne har i dette representantforslaget, og det er derfor viktig for Høyre også å bidra til at vi fortsetter kampen for at barn ikke skal måtte vokse opp i fattigdom.

Vi vet at barnetrygden er den enkeltytelsen som har størst effekt for å redusere lavinntekt blant barnefamilier, som representanten Mona Nilsen var inne på. Vi har sett det ved tidligere økninger i barnetrygden. Det var også derfor Solberg-regjeringen prioriterte å øke barnetrygden for første gang på over 20 år i forrige periode.

For å bidra til å støtte barnefamiliene og styrke deres økonomi mer enn doblet også Solberg-regjeringen engangsstøtten ved fødsel og adopsjon. Vi innførte fritidskortet og økte støtten til deltakelse i fritidsaktiviteter og tilskudd til ferie. Vi innførte gratis kjernetid i barnehagen, redusert og inntektsgradert betaling i barne-

hage og SFO, og vi sørget også for lavere skatt til dem som har minst. Jeg er glad for at dagens regjering følger opp en del av dette. Dette er tiltak som også har vært høyt prioritert i våre alternative budsjetter i perioden, også i vårt alternative budsjett for 2025, hvor vi øker barnetrygden for barn under seks år og prisjusterer den for alle barn.

Når Høyre ikke støtter de fleste av forslagene i dette representantforslaget, er det fordi det er pågående prosesser, både i regjeringen og i eget parti, som gjør at det ville vært litt prematurløst å stemme for disse forslagene nå. Høyre, i likhet med sikkert alle de andre partiene, jobber nå med sitt partiprogram for neste stortingsperiode.

Regjeringen har i sitt svarbrev til komiteen også fortalt at de nå jobber med en egen stortingsmelding om sosial utjevning og sosial mobilitet, og at Arbeids- og velferdsdirektoratet har blitt bedt om å ivareta og styrke barneperspektivet i sin forvaltning. Vi ser fram til både å få oss forelagt den vurderingen som regjeringen vil komme med i forbindelse med stortingsmeldingen som skal legges fram våren 2025, og det videre arbeidet i partidemokratiet, for vi vil uansett jobbe videre med disse spørsmålene i tiden som kommer.

Helt avslutningsvis: Høyre stiller seg bak forslaget om å avvikle kontantstøtten og erstatte den med en ventestøtte, noe som er helt i tråd med vår politikk, og noe vi også har vært med på å foreslå tidligere.

Jeg tar med det opp forslaget fra Høyre og Venstre.

Presidenten [15:45:39]: Representanten Turid Kristensen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Margrethe Haarr (Sp) [15:45:52]: Barn som vokser opp i familier med lav inntekt, har gjennomsnittlig dårligere levekår og livskvalitet enn andre barn. Mange opplever en form for utenforskap som påvirker både barndommen og voksenlivet. Selv om ikke alle barn opplever de samme utfordringene, er det en viss risiko og en begrensning som ofte knyttes til å vokse opp i familier med lav inntekt.

Bekymringen rundt antall barn som vokser opp i familier med lav inntekt, og risikoen det innebærer, er noe flere av oss deler. Det er behov for tiltak som reduserer antallet og risikofaktorene.

I 2023 la ekspertgruppen om barn i fattige familier fram sin rapport med tiltak for å styrke oppvekstvilkårene for disse barna. Regjeringen har varslet at man vil følge opp innspillene fra ekspertgruppen i en felles melding til Stortinget som kommer neste år.

Representantforslaget fremmer noen av anbefalingene som ekspertgruppen har lagt fram. Regjeringen har mottatt innspillene og sendt forslagene på høring og er nå i gang med en vurdering av de ulike tiltakene. For flere av tiltakene som foreslås, er det også satt i gang nær-

mere konsekvensutredninger. Som flere har nevnt, har man også gjort endringer i kontantstøtten.

For å sikre at vi iverksetter de beste tiltakene, er det viktig at vi avventer vurderingene av tiltakene og den varslede meldingen fra regjeringen.

Dette er ingen ny utfordring. Fram til for to år siden så vi at andelen barn som vokser opp i familier med lav inntekt, har vært økende. Det har derfor vært en prioritering fra regjeringen, sammen med SV, å sette inn tiltak for å redusere den andelen.

Det er i denne perioden tatt flere kraftfulle grep, som at barnetrygden har blitt økt betydelig, prisen for barnehage er kraftig redusert, og det samme med SFO. I tillegg har støtten til inkludering av barn og unge økt, samtidig som det har blitt gitt midler til idretten for å sikre inkludering av flere.

Heldigvis ser vi at antallet barn som lever i familier med lav inntekt, har blitt redusert noe de siste årene. Det må likevel ikke bli en hvilepute, og det er fortsatt viktig at vi følger opp med gode tiltak. Jeg ser fram til stortingsmeldingen som regjeringen legger fram neste år.

Silje Hjemdal (FrP) [15:48:14]: Som Fremskrittspartiet og jeg har påpekt ved en rekke andre anledninger, er det aller viktigste verktøyet for å få folk ut av fattigdom god integrering og ikke minst tilgang på fast arbeid, å bli inkludert i arbeidslivet. Derfor kan man gjerne si at det ofte blir et litt ensidig fokus i disse debattene, når det gjelder barnetrygd, SFO og barnehagepriser. Der Arbeiderpartiet gjerne snakker om alle tilskuddene de har tilført, er Fremskrittspartiet veldig mye mer opptatt av å snakke om andre ting som man kan redusere, som skatter og avgifter, så folk kan få lov til å beholde mer av egne penger. Det var nettopp det regjeringens egen rapport om å motvirke barnefattigdom. En barnedom for livet, påpekte. Den viste nemlig at det handlet om langt mer enn disse enkeltytelsene som regjeringspartiene ofte trekker fram. De viste til at:

«Prisveksten på mat, strøm og drivstoff de siste to årene har gitt økonomiske utfordringer for mange familier og har særlig store konsekvenser for familier med lave inntekter.»

Fremskrittspartiet er helt enig med utvalget i dette, og derfor har vi de siste årene nettopp foreslått det ekspertene trekker fram, altså å kutte i drivstoffavgifter, ha makspris på strøm på 50 øre, halvere matmomsen og ikke minst redusere inntektsskatten, bare for å nevne noe. Barnefamilier må nettopp kjøpe mat, de må bruke strøm, og de må kjøre til jobb, barnehage og ikke minst fritidsaktiviteter. Det er helt klart at dyrere mat og høyere utgifter om det nå er strøm, renter eller andre ting som gjør det, får konsekvenser for alle familiers lommebok, og det rammer selvfølgelig barnefamiliene spesielt hardt.

Derfor ønsker jeg og Fremskrittspartiet først og fremst å snakke om hvordan vi kan senke skattene for alle.

For å kommentere forslagene litt mer konkret støtter vi ikke noen av dem som ligger her i dag. Fremskrittspartiet er for kontantstøtten, og det vil vi også være i framtiden. Vi vil faktisk se på muligheter for å gi den til f.eks. studenter også. Fremskrittspartiet har ved flere anledninger fremmet forslag om løpende barnehageopptak og dessverre blitt nedstemt. Det er fremdeles vår politikk, og vi ønsker også en fri fordeling av foreldrepermisjonen, slik at familier kan få mer fleksibilitet. Det er noen av våre tiltak i denne kampen.

Grunde Almeland (V) [15:51:33] (komiteens leder): Den mest grunnleggende urettferdigheten i samfunnet er at alle barn ikke har like muligheter når de vokser opp. Derfor er det viktig at storsamfunnet gjør sitt ytterste for at flest mulig barn får en trygg oppvekst uten fattigdom. Dette er et mål jeg tror alle partier i denne sal deler. Likevel øker andelen barn som vokser opp i fattige familier, under ulike regjeringer og ulike flertall, og vi klarer heller ikke å enes om hvilke tiltak som er mest målrettet, eller om en felles plan for å gjøre noe.

Vi har fått en god og gjennomarbeidet rapport fra ekspertgruppen om barn i fattige familier, som flere har nevnt her i dag. De peker på mange ulike tiltak, men framhever spesielt to. Det første er å øke og skattlegge barnetrygden, og det andre tiltaket er å gi alle rett til barnehageplass fra de fyller ett år, såkalt løpende barnehageopptak. Det er to forslag flertallet i realiteten stemmer ned i dag. Jeg opplever dessverre at regjeringspartiene er mer opptatt av å problematisere ekspertgruppens forslag enn av å ta tak i dem. Det framstår som uklart om regjeringen i det hele tatt vil legge fram en sak for Stortinget, om regjeringens oppfølging av ekspertgruppens anbefalinger i det hele tatt blir tatt videre.

Det er riktig at barnetrygden har økt mye de senere årene, men det er en økning alle får like mye eller like lite glede av. Enten man har en inntekt på 200 000 kr eller en inntekt på 2 mill. kr, har barnetrygden økt med det samme. Når vi bruker så store beløp som vi har gjort for å øke barnetrygden, burde effekten vært enda større for de barna som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. Derfor bør ekspertgruppens anbefalinger vurderes nøye.

Det er ikke sikkert at den modellen de har lagt fram, er helt perfekt. Vi i Venstre har det siste året jobbet med vår egen modell for å vise at det finnes alternativer. Det jeg synes er synd, er at man i dag ikke i det minste kan være enige om at man bør se på ulike modeller, som jo i realiteten er det Venstre foreslår i denne saken.

Mange av endringene som regjeringspartiene og SV har gjennomført de siste årene, som gratis halvdagsplass i SFO og redusert barnehagepris, kommer åpenbart bar-

nefamiliene til gode, men den største reduksjonen i kostnader treffer dem som trenger det minst. Redusert barnehagepris treffer dem med lav inntekt i liten grad, for de betaler allerede en lav pris – det samme med SFO, om ikke i like stor utstrekning.

Så registrerer jeg at regjeringspartiene sier at de er mot at folk skal måles og veies når det gjelder å motta stønadsordninger, men det er i beste fall en halv sannhet, for regjeringspartiene og SV foreslår i år, som i fjor, å ha en inntektsgrense for gratis kjernetid i barnehagen. Regjeringspartiene og SV foreslår i år, som i fjor, å ha en inntektsgrense for rett til stønad for pass av barn for enslige forsørgere. Det er like mye eller like lite måling og veiing nå som før.

Jeg tar opp Venstres forslag.

Presidenten [15:54:43]: Representanten Grunde Almeland har tatt opp de forslagene han refererte til.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [15:54:55]: Det er snart jul. Alle barn i Noreg burde kunne gleda seg til jul, men dessverre er det fleire og fleire barn som ser mot jula med ein stor klump i magen. Ifølgje UNICEF er det rundt 600 000 nordmenn som guarar seg til jul, og det gjeld særleg dei med låg inntekt og barnefamiliar.

Me går no inn i den tredje jula med dyrtid, og i løpet av dei siste åra har kostnader til livsviktige ting som bustad og mat auka kraftig. Mens dei aller rikaste vert stadig rikare, slit barnefamiliar over heile landet med å få mat på bordet. Her i Oslo veks matkøane urovekkjande, og i mange av våre bydelar veks eitt av tre barn opp i fattigdom.

Vårt viktigaste samfunnsoppdrag som stortingspolitikarar er å sørgja for at alle barn får ein god og trygg oppvekst. Å veksa opp i ein familie med dårleg råd påverkar ikkje berre barndomen din – det påverkar resten av livet. Ein av tre fattige barnefamiliar melder at barna ikkje får delta i fritidsaktivitetar. Dei får ikkje delta. Det er definisjonen på utanforskap. Difor synest eg det er veldig vanskeleg å forstå at ikkje Venstre vil verta med på å gjera noko med dei underliggjande problema, som å ta tak i den enormt problematiske bustadmarknaden, som skapar større og større økonomiske og sosiale forskjellar, og at Venstre i byrådet i Oslo ikkje gjer meir for hovudstadsbarna. Akkurat no pågår det desperate forhandlingar mellom Oslo Venstre og Oslo Høgre for å få Framstegspartiet med på eit rekordusosialt og destruktivt budsjett for Oslo, som vil leggja ned velferd for dei som treng det mest, og stengja fritidsklubbane for dei mest sårbare barna og unge i Oslo. Det er ein prekær situasjon me står i akkurat no, i dei mest sårbare delane av byane våre.

Dette representantforslaget er heilt på sin plass, og eg vil takka representantane for å ha fremja det. Ei meir

omfordelende innretning av barnetrygda er noko av det viktigaste me kan gjera for å løfta barn ut av fattigdom. Difor har me i Miljøpartiet Dei Grøne føreslått å auka barnetrygda til 31 535 kr for alle barn i vårt alternative statsbudsjett, samtidig som me innfører skattlegging av barnetrygda og fjernar foreldrefrådraget i skatten. Det er samtidig viktig at alle ytingar er føreseielege for familiarne som treng dei, slik ekspertgruppa anbefaler.

Eg vil òg melda at me kjem til å støtta forslaga nr. 2, 3 og 5 i saka. Me har ingen eigne forslag.

Statsråd Kjersti Toppe [15:57:58]: At barn veks opp i fattigdom, er ei samfunnsutfordring som kan gi kostnader både for den enkelte og for samfunnet. I 2023 sette eg ned ei ekspertgruppe for å vurdere målretta tiltak for å styrkja oppvekstvilkåra for barn i fattige familiar og førebyggja at fattigdom går i arv. Ekspertgruppa leverte i fjor haust. I februar i år leverte ei anna ekspertgruppe rapporten sin, om sosial utjamning og sosial mobilitet i barnehage og skule. Begge rapportane har vore på offentleg høyring. Fem statsrådar arbeider no med ei felles melding til Stortinget om sosial utjamning og sosial mobilitet blant barn og unge, som skal leggjast fram våren 2025. Meldinga skal følgja opp dei to ekspertgrupperapportane.

Regjeringa har allereie prioritert fleire tiltak for å redusera fattigdom blant barnefamiliar. Vi har auka barnetrygda, som fleire har vore innom. Vi har styrkt det universelle velferdstilbudet til alle barn, bl.a. ved å prioritera rimelegare barnehage og gratis SFO-plass. I budsjettavtalen med SV er det no sett av over 1 mrd. kr til å styrkja bemanninga i barnehage og SFO. Saman med barnetrygda er dette eit stort løft for å kunna hindra at fleire barn veks opp i fattigdom. Når det gjeld kontantstøtte, meiner regjeringa det er viktig å behalda ho for dei yngste ungane. Valfridomen til familiar er ofte større jo yngre barnet er.

Eg er einig med representantane i at barns beste skal og må vera eit moment i alle vurderingar. Nav gjer som direkte eller indirekte har innverknad på barn. Arbeids- og inkluderingsdepartementet greier no ut eit forslag frå Rege-rapporten om at ei ny føresegn om barns beste vert heimla i sosialtenestelova. Det er òg fremja ein rettleiar om dette no, som er viktig å få implementert.

Til slutt til forslaget om å få ei forenkling av utbetalingane: Det er òg eit veldig viktig forslag. Det er eit prosjekt på gang om dette i regi av arbeids- og velferdsetaten.

Presidenten [16:00:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [16:01:00]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Svein Harberg og Kjell Ingolf Ropstad om å sikre etiske standarder i gravferdsbransjen (Innst. 67 S (2024–2025), jf. Dokument 8:170 S (2023–2024))

Presidenten [16:01:19]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Silje Hjemdal (FrP) [16:01:44] (ordfører for saken): Jeg vil begynne med å takke komiteen for et godt samarbeid. Jeg vil redegjøre for hva komiteen er enig om, og så forutsetter jeg at de andre partiene eventuelt fremmer sine standpunkt og redegjør for dette selv.

Forslagsstillerne ber om at det utarbeides et forslag til innføring og oppfølging av nasjonale og internasjonale standarder for god gravferdsskikk gjeldende for gravferdsbransjen. Noe slikt finnes ikke i Norge i dag. Gravferdsbransjen er uregulert, selv om de aller fleste aktørene i dag er organisert, f.eks. i Virke.

Forslagsstillerne viser til at det finnes eksempler på at aktører ikke forholder seg til god skikk, orden og respekt, og det er selvsagt ikke greit overfor etterlatte eller andre. Statsråden påpeker bl.a. i sitt brev til Stortinget at det er uklart hva en ny ordning eventuelt vil kunne bidra med, hva det vil koste, og ikke minst hvordan man kan gjennomføre og organisere noe slikt. Virke har på sin side sendt høringsvar og er positiv til en regulering av bransjen. Komiteen, selvfølgelig på tvers av alle partier, er opptatt av at det skal være orden og respekt når det gjelder gravferder, men flertallet har likevel landet på at det ikke er behov for å bygge opp et helt nytt regelsett og kontrollapparat, slik forslagsstillerne ber om. Det foregår i dag mye godt arbeid i bransjen, og bransjen selv kan absolutt ta et større ansvar.

For Fremskrittspartiet er det på dette tidspunktet lite ønskelig å innføre en regulering som man ikke vet hva vil koste å innføre eller følge opp, på et område der det i dag egentlig gis inntrykk av å fungere på en veldig god måte. Fremskrittspartiet vil ikke støtte forslaget som ligger til behandling her i dag. Vi er selvfølgelig veldig opptatt av at det skal være gode etiske standarder, men det er ikke nødvendigvis alltid slik at det er politikerne som regulerer dette best. Her tror vi på bransjen selv.

Tage Pettersen (H) [16:04:47]: Politikutvikling fra vugge til grav får ekstra betydning når temaet er etiske standarder for gravferdsbransjen. De fleste vil nok mene at dette er en noe smal sak å fremme politisk, men på den andre siden angår det absolutt alle blant oss.

I arbeidet med dette representantforslaget har jeg brukt mye tid på å forsøke å sette meg inn i bransjen. Det har ikke vært enkelt, for det er mange aktører, og det er nesten helt vakuum når det gjelder nasjonal ledelse og/eller koordinering.

Jeg har hatt flere møter med Virke Gravferd, hvis medlemmer står for ca. 95 pst. av alle gravferder i landet. Norsk forening for gravplasskultur har jeg også møtt, og deres medlemmer er bl.a. gravplassmyndighetene, som er både Kirkelig fellesråd og kommuner. Flere begravelsesbyråer har tatt meg imot, og jeg har også deltatt i en panelsamtale på en større konferanse om krematoriedrift. Sist, men ikke minst har jeg også flere private selskaper som drifter krematorier, selskaper som vil introdusere andre former for kremering, og andre aktører i feltet, fra både inn- og utland, tatt kontakt.

NOU 2014:2, Lik og likskap – ordspill og galgenhumor har jeg lært meg er viktig i denne sektoren – har blitt trukket fram av veldig mange. Det er en utredning som så på mye, og som også kom med flere gode anbefalinger, men de fleste er senere ikke fulgt opp, verken av vår regjering eller den nåværende regjering. Det er synd, for jeg tror det kunne ha bidratt til at sektoren var bedre koordinert, og at det kanskje var en tydeligere styring, som enkelte der ute etterlyser. Det blir for langt å gå inn i denne NOU-en her i dag.

Mitt arbeid med representantforslaget har gjort meg enda tryggere på at mye kan gjøres bedre for å sikre at folk i en svært sårbar livssituasjon møtes og ivaretas på en best mulig måte. Mediene har de siste årene vist oss eksempler på det motsatte, som heldigvis er unntakene. Det er saker som har omhandlet uønsket seksuell oppmerksomhet, omlasting av båretransport som ikke har gått etter boken, og kostnader ved begravelse, for å nevne noe.

I tillegg til dette pågår det nå to prosesser der kommuner ønsker å slippe til private aktører for å etablerere krematorier. Det er i Stange og i Nedre Glomma-regionen. Her finnes det lite eller ikke noe regelverk. Det bidrar også til at det er ganske tilfeldig hvor de 25 krematoriene Norge i dag har, ligger, hvilken kapasitet de har, og hva kremasjonen koster. Summen av dette forteller meg at vi har en jobb å gjøre utover dette representantforslaget, og det håper jeg både regjeringen og Stortinget er villig til å være med på å ta tak i.

Jeg tar opp Høyres forslag.

Presidenten [16:07:38]: Representanten Tage Pettersen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [16:07:55]: Etter selv å ha drevet blomsterforretning noen år har jeg på nært hold opplevd hvor sårbare de etterlatte i sorg er. Det var en del tilfeller hvor de sørgende hadde behov for hjelp til å tone ned sine ønsker betraktelig, slik at de ikke skulle bruke mer penger enn nødvendig. Å gjøre den jobben var viktig på grunn av de strenge føringene som ligger i markedsføringsloven, om forbud mot salg og markedsføring overfor sørgende etter dødsfall, selv med et visst unntak for blomster- og begravelsesbransjen, men det var også viktig for omdømmet vårt og for de interne reglene som gjaldt hos oss og andre blomsterbutikker.

Likevel har jeg lurt på om det finnes mange eksempler på at sørgende og etterlatte utnyttes i forbindelse med begravelser, og forstår derfor veldig godt intensjonen til forslagsstillerne, som foreslår strengere reguleringer og standardisering. Heldigvis vurderer ansvarlig departement det slik at utfordringene med dårlig etisk behandling ikke er av en slik karakter at det forsværer en innføring og oppfølging av nasjonale og internasjonale standarder for god gravferdsskikk for gravferdsbransjen.

Dessuten finnes det allerede en rekke lover og regler som regulerer bransjen, i tillegg til markedsføringsloven. Gravplassloven og gravplassmyndighetenes ansvar er eksempler på dette, samt regler om salg av varer og tjenester i personvernregelverket. I tillegg er de fleste begravelsesbyråer i landet medlemmer av Virke Gravferd, som pålegger sine medlemmer å følge faste etiske standarder. Byråer kan miste medlemskapet sitt hvis de ikke følger disse.

Videre har de som selger gravstøtter, som Steinindustriens Landsforbund, egne etiske regler de bruker for å behandle de etterlatte og sørgende på en verdig måte, og blomsterbutikker som er med i bransjeorganisasjoner og kjeder, har egne regler for god handelsskikk, der dette også er et tema.

Vi i regjeringspartiene har forstått at bransjen selv er positiv til en form for offentlig godkjenningsordning, men det er uklart hvordan dette skal gjennomføres og organiseres. Det er også uklart hva det eventuelt kan bidra med, ikke minst hvor mye noe sånt vil koste. Derfor må det eventuelt utredes før en beslutning tas. Og dessuten: Større brudd på etiske og juridiske normer er fort vekk lovbrudd. I slike tilfeller er andre grep enn reguleringer av bransjen uansett mest hensiktsmessig.

Vi mener altså at det per i dag ikke er behov for å bygge opp et helt nytt regelsett og kontrollapparat. Avslutningsvis vil jeg påpeke at det i dag foregår veldig mye godt arbeid med de etiske problemstillingene vi her dis-

kuterer, i de ulike bransjene som benyttes ved begravelser. Det må også understrekes.

Grunde Almeland (V) [16:10:54] (komiteens leder): Jeg tar ordet for kort å berømme forslagsstillerne for å sette lys på et viktig tema. Jeg synes den problemstillingen man har sett uheldige eksempler på de siste årene, har vært godt beskrevet. Jeg ser at det er behov for å ha denne diskusjonen, også i bransjen, om hvordan man skal opptre på en ansvarlig og god måte, og om hvordan de aktørene som etablerer seg, skal opptre seriøst, for å møte folk i en veldig sårbar situasjon på en ordentlig måte.

Jeg er nok enig med flertallet i denne saken om at vi ikke ser behovet for å innføre den type regulering som her foreslås, men jeg vil vise til et av de innspillene som kom i høringsrunden, nettopp fra Virke Gravferd, om en offentlig godkjenningsordning eller en såkalt autorisasjonsordning. Som den forrige representanten viste til, vil det være behov for å utrede også en slik ordning. Det har delvis allerede vært utredet, men jeg har stor tro på at et slikt initiativ kunne gitt oss gode svar på om ikke det var en god måte for å sikre det samme formålet som forslagsstillerne har, uten at man trenger mer omfattende regulering i form av nasjonale og internasjonale standarder. Min oppfordring til statsråden er at man kan vurdere en utredning av en slik autorisasjonsordning videre, og at det kanskje kan være det gode svaret for å følge opp denne viktige problemstillingen.

Statsråd Kjersti Toppe [16:12:50]: Representantforslaget tar opp eit veldig viktig spørsmål. Det handlar om å vareta avdøde og etterlatne på ein god måte og om tilliten til gravferdsbyråa, som er ei veldig viktig teneste både i samfunnet og for folk som er i sorg, som har stor tillit til dei som gjer denne jobben. Spørsmålet som forslaget tar opp, er om det er nødvendig å ha ei offentlig regulering av dette tilbodet. Ein føreslår å innføre «nasjonale og internasjonale standarder» for god gravferdsskikk.

Eg har i svarbrevet til komiteen forklart og argumentert for kvifor eg ikkje tenkjer dette er nødvendig å innføre no – å byggja opp eit heilt nytt regelsett, med det kontrollapparatet det vil krevja. Eg kan heller ikkje sjå at det eigentleg er dokumentert at ein har gjort andre ting for å sikra at det vert ein god etisk standard i sektoren, eller prøvd å gjera det på andre måtar.

Det er ikkje ei eiga utdanning for å driva gravferdsbyrå, men alle aktørar som driv næring, har sjølv eit ansvar for å gi tilstrekkeleg opplæring og utdanning og for ei kvalitetssikring av det tilbodet som vert gitt. Det har òg denne sektoren sjølv eit ansvar for.

Representantforslaget fokuserer på betydninga av tenestene til gravferdsbyråa, og det er eg heilt einig i –

det er veldig viktig – men kvalitetsutviklinga som skal skje, meiner eg kan skje utan å innføra statleg regulering av næringa. Eg vil visa til det eg skreiv til slutt i brevet til komiteen, der eg peikar på den moglegheita Virke Gravferd har til sjølv å vidareutvikla og kommunisera standardar for kva forbrukarane skal kunna venta seg av gravferdsbyråa. Det er viktigare no enn at vi skal setja i gang og greia ut dette i offentleg regi eller innføra nasjonale og internasjonale standardar for sektoren.

Presidenten [16:15:41]: Det blir replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [16:15:57]: Det er sjelden statsråden og jeg har replikker om denne enden av aldersskalaen, så det kan jo til en forandring bli spennende.

Jeg er enig med statsråden i at komiteen fikk et godt svarbrev, for å si det innledningsvis. Jeg har også behov for å si at de aller, aller fleste leverer gode tjenester, og de der ute som benytter seg av dem, opplever også gode tjenester. Samtidig opplever jeg en bransje som har vært veldig hungrig etter å bli sett politisk, og som virkelig har satt pris på de månedene denne prosessen har pågått og vært på den politiske dagsordenen.

Som jeg sa i mitt innlegg, er det ganske mange ulike lover som regulerer enkeltelementer av dette. Vi har vært innom gravplassloven, forskrift om både håndtering og transport av døde mennesker, prisopplysningsforskriften m.fl. Mange etterlyser en koordinering her. Det er vanskelig å navigere i jungelen. Har statsråden noen tanker rundt om dette kan håndteres på en annen måte enn slik det gjøres i dag?

Statsråd Kjersti Toppe [16:17:00]: Det er ikkje sikkert eg heilt forstod spørsmålet.

Vi har jo ei lovforankring av kven som er gravplassmyndigheit osv. Det er mange ting som skal fungera i ei sånn teneste, men om ein treng ei større regulering av det, er eg usikker på. Da må det i tilfelle verta synleggjort på ein annan måte enn eg har fått inntrykk av.

Eg vil understreka at dette er ein bransje og ei teneste som stort sett fungerer veldig bra. Det er òg slik at det er dei alvorlege tilfella vi les om i media; vi får aldri vita om alle dei gode tenestene og der det fungerer veldig bra for dei etterlatne. Det må vi òg ta med oss i denne debatten.

Tage Pettersen (H) [16:18:01]: Det er jo sånn at om vi diskuterer barnevernet eller dette, er det dessverre de dårlige tilfellene og eksemplene som vi politisk trekker fram. Men som jeg også sa: Det aller, aller meste fungerer bra i samfunnet vårt, også i denne sektoren.

Jeg nevnte NOU-en Lik og likskap i mitt hovedinnlegg, og de problematiserte jo der, i 2014, en del av de elementene som både jeg og flere har vært innom i løpet av denne debatten. Jeg går også ut fra at statsråden har

bladd i og kanskje til og med lest NOU-en. Jeg tok selv-kritikk på vegne av vår regjering, men det har heller ikke skjedd så mye på området etterpå. Ser statsråden for seg noen framtid for enkeltelementer som er beskrevet og foreslått i Lik og likskap, i framtidige varslede eller tenkte stortingsmeldinger, eller annet?

Statsråd Kjersti Toppe [16:18:52]: Eg synest jo at tittelen på den NOU-en er ganske spesiell: Lik og likskap. Han kom i 2014, og det har ikkje vore noka oppfølging av han. Eg høyrde at representanten tok litt sjølvkritikk på vegner av eiga regjering, og eg skal innrømme at heller ikkje vi har kome langt nok i det arbeidet. Eg kan likevel varsle såpass at eg jobbar med dette no, for det er mange forhold her som er uavklarte, bl.a. gjeld det temaet som representanten tok opp i innlegget, med krematoriekapasiteten, og kven som eigentleg har ansvaret for krematoria i Noreg, og da eit meir politisk spørsmål om kven som skal driva krematorium i Noreg. Dette er vi nøydd til å gå gjennom. Det er òg slik at avdøde vert transporterte over veldig lange avstandar, på grunn av at det i dag er lang avstand til krematoria.

Tage Pettersen (H) [16:19:58]: Da svarte statsråden nesten på mitt neste spørsmål, for det handler nettopp om krematorier. Nå vet vi at man har passert at 50 pst. velger kremasjon. Vi har 25 krematorier i Norge. Mange av dem har veldig liten kapasitet, stort sett på grunn av miljømessige begrensninger.

Hovedorganisasjonen KA leverte en rapport om krematoriene for en stund siden, med en god beskrivelse av virkelighetsbildet, og for så vidt også en god beskrivelse av hva som er behovet, og hvor kostnadskrevende det er. Samtidig er det – helt riktig, som jeg var inne på – et par private initiativ som er vanskelige, eller som i hvert fall ikke er regulert i dagens regelverk, så jeg er spent på hvordan departementet konkluderer.

Det skal jeg ikke spørre statsråden om, men jeg vil til slutt utfordre henne på denne KA-rapporten om krematorier. Vil den være grunnlag for en videre politisk oppfølging?

Statsråd Kjersti Toppe [16:20:49]: Det var eg og mitt departement som bestilte den KA-rapporten, nettopp fordi vi såg at dette må vi ta tak i og få meir kunnskap om. Det har gått ti år sidan NOU-en, og vi må òg sjå på korleis bildet ser ut i dag. Rapporten har vi fått. Han er på ei lita høyring til aktuelle høyringsinstansar, og så følgjer vi han opp i departementet, for vi aktar å ta tak i heile bildet rundt krematorium – både kapasitet og kven som skal driva, og korleis vi kan lovheimla ansvaret for krematorium i Noreg. Det er faktisk ikkje eit eksplisitt ansvar for det, sjølv om mange kommunar har det. Det er jo ei ønskt utvikling mange plassar, og folk ønskjer òg

sjølve kremasjon. Vi ser at utviklinga går dit, og da treng vi auka kapasitet i krematoria i åra framover.

Presidenten [16:21:55]: Replikordskiftet er omme. Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [16:22:00]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å sikre alle foreldre muligheten til å være forelder til sitt eget barn (Innst. 70 S (2024–2025), jf. Dokument 8:180 S (2023–2024))

Presidenten [16:22:22]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Turid Kristensen (H) [16:23:02] (ordfører for saken): Jeg vil også starte med å takke komiteen for godt samarbeid. Denne saken handler om likestilling for foreldre som lever i ekteskap med en av samme kjønn, med foreldre som lever i ulik kjønne ekteskap.

Jeg opplever at det er ganske bred enighet i komiteen om at dette er et spørsmål det er viktig å se på, og at det er argumenter både for og imot. De fleste peker også på at man ønsker å se dette i en litt større sammenheng. De forskjellige partiene vil sikkert redegjøre mer for sitt syn etter hvert, så jeg går nå over til å redegjøre for hva Høyre mener i denne saken.

Jeg vil gjerne fortsette med å gi honnør til Venstre, som løfter dette spørsmålet og etablerer en diskusjon om hvordan vi kan sikre at alle foreldre har mulighet til å være forelder for sitt barn. Det handler ikke bare om hensynet til foreldrene. Det er minst like viktig hva dette innebærer for barna, og det bør være uavhengig av hva slags familie man vokser opp i, om man har foreldre av samme kjønn eller ulike kjønn – man bør ha de samme rettighetene.

For meg framstår det som helt åpenbart at det er like viktig å sikre alle barn de samme trygge rammene, både sosialt, økonomisk og juridisk, enten de er født inn i et likekjønnet ekteskap eller et ulik kjønnet ekteskap. Konsekvensene av loven, som den er nå, kan være alvorlig for både foreldre og barn, f.eks. at foreldre og barn ikke har mulighet til å få like god tilknytning i starten av livet,

og også at de kan risikere å miste kontakt ved et eventuelt samlivsbrudd.

Det er også utfordringer av både økonomisk og helsemessig karakter. Nå regner jeg med at forslagsstillerne vil komme litt mer inn på disse alvorlige konsekvensene senere i debatten, så jeg skal nøye meg med å slå fast at dette er utfordringer som vi bare er nødt til å ta på alvor.

Forslagsstillerne viser i representantforslaget til en rekke forhold hvor de argumenter som brukes mot å gjøre pater est-regelen kjønnsnøytral, i stor grad egentlig kan brukes for alle. Jeg har derfor en viss forståelse for at forslagsstillerne opplever at det er en diskriminering når det gjelder den pater est-regelen vi har i dag.

Når Høyre likevel ikke stemmer for forslaget slik det ligger, er det fordi vi mener at det er behov for en grundigere vurdering av sidene i denne saken, og også fordi vi mener at det kan være en fordel å se den i sammenheng med den nye barneloven.

Vi har merket oss at barnelovutvalget sier at det er et viktig verdimelessig utgangspunkt så langt som mulig å likestille foreldrepar av samme kjønn med foreldrepar av motsatt kjønn, og også barna i disse forholdene. Når de allikevel ikke har valgt å anbefale å gjøre om pater est-regelen, er det både fordi det ikke har ligget i deres mandat, og fordi de har hatt for dårlig tid og ikke hatt de ressursene som skal til. De har også pekt på at de har manglet den kompetansen de mener har vært nødvendig, ikke minst når det gjelder medisinske forhold og bioteknologi.

Vi fremmer derfor i dag heller et forslag om at regjeringen skal på dette, og jeg tar opp det forslaget som Høyre står bak.

Presidenten [16:26:10]: Da har representanten Turid Kristensen tatt opp det forslaget hun refererte til.

Audun Hammer Hovda (SV) [16:26:27]: Dette er et veldig viktig representantforslag, som SV stiller seg bak. Det er fordi det handler om noe så grunnleggende som retten til å være forelder til eget barn. Dette gjelder først og fremst forhold hvor det er en mor og en medmor, hvor mor har født barnet. Det er en situasjon som gjelder veldig få, men som er ekstremt viktig for dem det gjelder. Å få avslag på retten til å være forelder til eget barn er veldig alvorlig, av praktiske hensyn, men også med hensyn til muligheten til å ha en god relasjon til barnet. Spesielt ved skilsmisse vil det være et stort problem å ikke være juridisk forelder til det som de facto har vært ditt eget barn gjennom hele barnets oppvekst.

Vi merker oss at barnelovutvalget i stor grad argumenterer mot seg selv når de ikke går inn for å gjøre pater est-regelen kjønnsnøytral, fordi, som representanten fra Høyre har nevnt, de viktigste argumentene i stor grad også er gjeldende for heterofile par.

Derfor fremmer vi, sammen med Venstre, et forslag om å gjøre pater est-regelen kjønnsnøytral. Det mener vi er et forslag som er veldig viktig for de foreldrene det gjelder, og som det har veldig stor effekt for.

Jeg tar opp forslagene SV har sammen med Venstre.

Presidenten [16:28:25]: Representanten Audun Hammer Hovda har tatt opp de forslagene han refererte til.

Grunde Almeland (V) [16:28:45] (komiteens leder): Vi behandler nå noe så basalt som å sikre alle foreldre muligheten til å være foreldre til sitt eget barn. Det burde være en selvfølge, spesielt fordi det åpenbart er til barnets beste. Imidlertid er dagens regelverk til hinder for dette, og det til tross for at vi egentlig er helt enige om dette så lenge det gjelder heterofile par. Da er det etter Venstres mening både diskriminerende og svakt begrunnet at vi ser ut til å få nedstemt dette forslaget, når det heller ikke er spesielt problematisk rent lovteknisk å endre dette. Igjen koker det ned til politisk vilje.

Hva er så problemet vi ønsker å løse? Problemet er at dagens regelverk har alvorlige og langvarige konsekvenser for foreldre i likekjønnede ekteskap og deres barn. Det gjelder med hensyn til både å etablere tilknytning til barnet i barnets første leveår, muligheten for å opprettholde kontakt etter samlivsbrudd, og økonomiske og helsemessige forhold eller forhold av praktisk art.

For eksempel vil en forelder som ikke er juridisk forelder, ikke få tilgang til barnets helseinformasjon på helsenorge.no. Dette innebærer bl.a. at denne forelderens ikke får tilgang til barnets legetimer, og at forelderens ikke kan hente reseptbelagt medisin til barnet på apoteket. Forelderens kan ikke søke om pass eller ID-kort til barnet sitt, og forelderens kan heller ikke opprette en livsforsikring som tilgodeser barnet ved forelderens bortgang.

I tillegg vil en forelder som har fått avslag på søknad om å være juridisk forelder til sitt barn, ikke få rett til å ta ut foreldrepermisjon for barnet hen er de facto forelder til. Det er spesielt problematisk all den tid all forskning viser at det første leveåret er sentralt for å sikre barnet solid tilknytning til begge foreldre, og er startskuddet for en relasjon mellom foreldre og barn som skal vare livet ut.

Jeg er glad for at Høyre i innstillingen understreker at behovet for trygge juridiske og sosiale rammer rundt alle barn må tillegges avgjørende vekt. Det er hele poenget med vårt forslag. Som representanten selv sa, støtter ikke Høyre Venstres forslag i dag, men de går i hvert fall lenger i riktig retning enn det stortingsflertallet ser ut til å ville, ved at de fremmer et eget forslag der de ber regjeringen om å utrede nettopp dette. Det er et forslag Venstre selvsagt vil støtte subsidiært.

Til slutt vil jeg også vise til Likestillings- og diskrimineringsombudets høringsinnspill, hvor de gir sin støtte til Venstres forslag, og hvor de helt utvetydig påpeker at likekjønnede foreldre ikke har det samme rettslige rammeverket for foreldreskap som ulikkjønnede foreldre. Det har vi fortsatt mulighet til å rette opp innen avstemningen på torsdag.

Statsråd Kjersti Toppe [16:31:53]: Representantforslaget handler om korleis foreldreskap skal verta etablert i familiar der foreldra har same kjønn. Det kan gjerast på ulike vis, og representantane føreslår å endre pater est-regelen på ein sånn måte at regelen vert kjønnsnøytral.

Barne- og familiedepartementet jobbar no med ein lovproposisjon med forslag til ny barnelov. Eg tar sikte på å leggja denne fram for Stortinget våren 2025.

I lovarbeidet i departementet vert det tatt utgangspunkt i barnelovutvalet si utgreiing med forslag til ny barnelov i NOU 2020: 14. Utvalet har hatt som målsetting at barnelova skal gi moglegheit for rask og effektiv etablering av foreldreskap med særleg vekt på behovet barn har for tidleg tilknytning til to juridiske foreldre. Utvalet legg vekt på at det er bra for barn at foreldreskap er stabile, og det har vore viktig for utvalet å likestilla fedrar og medmødrer i større grad enn i dag.

Barnelovutvalet har føreslått at farskap og medmorskap som byggjer på assistert befruktning, skal verta etablerte på same måte ved at det er samtykke til den assisterte befruktinga som skal vera grunnlaget for etablering av foreldreskapen. Utvalet har ikkje gått inn for å utvida pater est-regelen, slik det vert føreslått i representantforslaget. Dersom pater est-regelen òg skal gjelda for kvinnelege par, vil ikkje regelen vera i tråd med villkåra i bioteknologilova om assistert befruktning som vi har i dag, og utvalet peiker på fleire moglege konsekvensar av ei sånn lovendring. Etter synet til utvalet er den viktigaste grunnen til å halda fast på dei gjeldande villkåra for medmorskap at føresegnene i lova sikrar at det ikkje vert konflikt i foreldreskapen, mellom medmor og sædgivar. Men dette er noko som vi kjem tilbake til.

Eg merkar meg at fleirtalet i innstillinga går inn for ei samla drøfting av desse spørsmåla omkring etablering av foreldreskap, og at det kan gjerast ved behandling av forslag til ny barnelov i Stortinget. Våre vurderingar rundt desse forholda vil gå fram av den lovproposisjonen som vi da legg fram. Eg ser fram til at vi da kan ha ein samla debatt om temaa morskap, farskap og medmorskap, og at vi får ei god drøfting av det.

Presidenten [16:34:38]: Det blir replikkordskifte.

Turid Kristensen (H) [16:34:49]: Jeg er glad for å høre at statsråden her gjentar at dette er noe departe-

mentet og regjeringen vil se nærmere på i forbindelse med den varslede nye barneloven. Jeg har likevel lyst til å spørre statsråden litt om arbeidet fram mot det, for i forslaget som vi fremmer her i dag, om å utrede nettopp dette spørsmålet nærmere, legger vi også vekt på at man må se dette i sammenheng med relevant regelverk, som f.eks. bioteknologiloven. Det handler også om det utvalget selv har pekt på, når de sier at man nok ideelt sett burde ha gått inn for dette, men at de har manglet både tid, ressurser og kompetanse.

Mitt spørsmål til statsråden er derfor: Hvordan vil statsråden nå jobbe med dette for å sørge for at man får den kunnskapen som barnelovutvalget ikke følte at man kunne legge til grunn? Statsråden peker jo på at man legger barnelovutvalgets vurderinger mye til grunn for det arbeidet som skal gjøres, men vil man innhente noe ekstra, og hvordan vil man i så fall få implementert dette i den samme behandlingen?

Statsråd Kjersti Toppe [16:35:55]: Barnelovutvalet hadde denne vurderinga, som eg òg refererte til, men forslaget frå utvalet har vore på høyring, og det har kome inn ulike høyringsuttaler til dette forslaget som ligg til grunn for den vidare behandlinga av forslaget i departementet.

Dette er ei veldig viktig sak. Eg tenkjer at forslaget frå Høgre, som ikkje får fleirtal, ligg til grunn i det arbeidet vi gjer. Sjølv sagt er dette ei heilt sentral problemstilling, og vi veit det er ulike vurderingar, noko òg høyringane tilsa. Men så er det er litt komplisert – det er mange om-syn, det er lover, det er rammer rundt det.

Eg kan iallfall seia at vi ser på dette på ein veldig grundig måte, og så vil vi koma med eit forslag i lova som vi legg fram.

Turid Kristensen (H) [16:37:03]: Jeg takker for svaret. Det gjør meg litt roligere med tanke på den videre behandlingen. Jeg er likevel fremdeles litt bekymret for hvordan man skal klare å få fram det som burde ligge til grunn, når barnelovutvalget, som jo har brukt ganske lang tid på dette, ikke følte at de hadde kompetanse til det. Nå kan jeg ikke huske alle høringssvarene som kom, men jeg er litt usikker på om det er et tilstrekkelig grunnlag for å få vurdert de argumentene for og mot som barnelovutvalget da ikke rakk å ta stilling til, f.eks. innenfor bioteknologi, innenfor donorspørsmål osv.

Kan statsråden si litt mer om hva hun eventuelt ser for seg at man må gjøre av nye tiltak, eventuelt innhenting av ny kunnskap? Jeg ønsker jo ikke å forsinke den nye barneloven, for den har man ventet lenge på, men kunne det da være en idé at man tar dette etterpå, sånn at man får en grundig utredning, og at det ikke bare igjen avvises med at man mangler kunnskap?

Statsråd Kjersti Toppe [16:38:10]: Det er flinke folk i departementet, som jo er fagdepartementet, som all-tid har ansvaret for å greia ut saker som vi skal leggja fram. Så blir det ei vurdering i regjering om dei ulike måtane vi kan gjera dette på, og kva vi meiner er det beste forslaget.

Det er litt krevjande, tenkjer eg, å ta stilling til dette i eit Dokument 8-forslag, for om det kanskje ikkje er komplisert, så er det iallfall komplekst, og det fortener ein grundig gjennomgang før ein gjer sine beste vurderingar. No har utvalet vore tydeleg på kva dei meiner, men òg på kva dei ikkje har greidd ut vidare. Vi tar det med oss vidare, og så kjem vi tilbake til Stortinget.

Grunde Almeland (V) [16:39:28]: Man kan vel mene at dette både er komplisert og komplekst, eller bare rett og slett at det prinsipielt er ganske enkelt. Det er i hvert fall det siste Venstre lener seg mot.

Jeg må jo si at jeg er forsiktig optimist når jeg hører statsråden varsle at dette kommer til å bli adressert i den kommende lovproposisjonen, for en av bekymringene til Venstre, som også var grunnen til at vi fremmet dette som et eget Dokument 8-forslag, var at barnelovutvalget ikke gikk tilstrekkelig inn i det og eksplisitt sa at de ikke mente de hadde tilstrekkelig kompetanse til å utrede det. Så jeg vil først og fremst bare få bekreftet av statsråden at det kommer en konkret konklusjon i det kommende lovutvalget, som gjør det mulig for Stortinget å ta stilling til dette spørsmålet når proposisjonen legges fram til behandling for Stortinget.

Statsråd Kjersti Toppe [16:40:30]: Først: Eg er einig i at dette òg kan vera veldig enkelt og prinsipielt, for den forskjellsbehandlinga som er i dag, er noko mange kan reagere på. Det har eg stor respekt for. Men når ein går inn i det, er det mange ulike forhold ein må vurdere, og sånn sett kan det vera litt meir komplisert enn det ein kan tenkja i starten.

Eg kan seia klart at dette vert tydeleg adressert. Om det no endar slik eller sånn, vil dette verta vurdert og argumentert for. Er det forhold ved dette forslaget som ein ikkje landar på, vil det iallfall verta adressert i lovforslaget, slik at Stortinget kan ta stilling til det ut frå det som er dei beste vurderingane som vi da kan koma med.

Grunde Almeland (V) [16:41:28]: Jeg kan ha forståelse for at det er mange lover å holde oversikt over, og som man potensielt også må endre og se på samtidig. Men hvis man holder seg til det rent prinsipielle: Jeg lurer på om statsråden ser noen forskjell mellom familier der det er ulikekjønnede foreldre, og familier der det er likekjønnede foreldre, når det gjelder relasjonen til barn. Hvis man ser helt bort fra biologisk tilknytning, som man jo gjør for ulikekjønnede par når det gjelder

denne regelen, ser statsråden i dag at det er noen forskjell for barnet i disse familiene, som grunngir at man har denne forskjellen i lovreguleringen?

Statsråd Kjersti Toppe [16:42:19]: Nei. Viss vi ser på barnet og barnets behov, ser eg ikkje det, det har representanten rett i. Det er likevel slik at det er andre forhold som gjer at det kanskje ikkje er så enkelt. Det kan iallfall ha nokre konsekvensar å gjera det heilt likt. Men ut fra barnets behov synest eg det som Venstre tar opp, er positivt og bra, at ein fokuserer veldig på at desse barna har dei same rettane som andre barn, som har andre foreldre. Det vil eg gi honnør for.

Så får vi ta opp tilrådingane frå utvalet og vurderer dei, og så skal vi koma tilbake til Stortinget når vi får den heilskaplege barnelova. Eg trur òg det er bra i denne saka at vi får sett det i samanheng med ein del andre lover som skal sikra barns beste i lovgevinga.

Presidenten [16:43:01]: Replikskordskiftet er dermed omme.

Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [16:43:29]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes styring og samordning for å nå Stortingets vedtatte klimamål (Innst. 72 S (2024–2025), jf. Dokument 3:15 (2023–2024))

Presidenten [16:43:45]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en tale tid på inntil 3 minutter.

Carl I. Hagen (FrP) [16:44:19] (ordfører for saken): Jeg vil begynne med å takke komiteen for godt samarbeid i denne saken. Det viser seg at også i saker hvor det er uenigheter, kan man være konstruktive og få frem både enigheter og uenigheter på en god måte. Jeg vil i det følgende redegjøre for hva komiteen er enig om. Så forutsetter jeg at de ulike partiene vil redegjøre for sine særstandpunkter.

Komiteen tar utgangspunkt i rapporten fra Riksrevisjonen. Den igjen tar utgangspunkt i at målet med undersøkelsen har vært å vurdere myndighetenes/regjeringens styring og samordning for å nå Stortingets lovfestede klimamål. Undersøkelsen omfatter primært budsjettårene

2022 og 2023. Det er kun to år i perioden frem til 2030, når det skal oppnås en lovfestet reduksjon i klimagassutslippene. Riksrevisjonen har ikke vurdert realismen i de vedtatte mål.

Komiteen er enig i Riksrevisjonens fem konklusjoner. Komiteen legger til at gjennomgangen tyder på at regjeringen ikke sikrer at målene kan nås på en kostnadseffektiv måte. Eller sagt på en annen måte: Her bruker man ikke nødvendigvis pengene på en god måte. Det er kanskje mest alvorlig når komiteen peker på at det er lite sannsynlig at det brukes effektive styringsverktøy i dette arbeidet.

Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens kritikk, som er det mellomste kritikknivået, altså «kritikkverdig». Noen lurer på hvorfor det ikke er «sterkt kritikkverdig», når det egentlig er en veldig knusende kritikk i Riksrevisjonens rapport. Komiteen slutter seg imidlertid til Riksrevisjonens kritikk og til de fire konkrete anbefalingene.

Hvorfor er så jeg som klimarealist, en som ikke tror at den livgivende gassen CO₂ har noen nevneverdig virkning på global oppvarming, med på denne kritikken? Jeg er jo egentlig glad for at man ikke når målene, med de store kostnader og vanskeligheter det ville påføre det norske samfunn. Det er fordi vi i kontroll- og konstitusjonskomiteen skal kontrollere det som er Stortingets vedtak, og det er en regjerings plikt å gjennomføre Stortingets vedtak, også de vedtak jeg selv og flere andre er uenig i. Derfor er jeg med på kritikken.

Så har jeg lagt merke til og notert meg at Venstre og Miljøpartiet De Grønne i innstillingen slår fast at når vi kjøper klimakvoter i utlandet, så skal det være i tillegg til kuttene her hjemme i Norge, og ikke til erstatning for dem. Det er en for meg merkverdig målsetting, for det betyr at vi i tillegg til å påføre det norske samfunn store skadevirkninger med urealistiske utslippskutt mål, også skal betale.

Jeg håper statsråden vil bekrefte at det er fullt mulig for regjeringen å kjøpe kvoter fra andre steder i stedet for å kutte i Norge, altså at man har denne fleksible metoden som det har vært veldig mye diskusjon om, og som jeg husker Jens Stoltenberg var veldig ivrig på at vi burde bruke for å unngå for store belastninger på det norske samfunn. Jeg håper statsråden vil bekrefte at det faktisk er mulig å kjøpe kvoter i stedet for å ha kutt i Norge. Dette kan jo også finansieres direkte fra oljefondet, da det ikke har noen pressvirkninger i norsk økonomi, som handlingsregelen sa at vi egentlig skulle prøve å begrense.

I tillegg vil jeg gjerne høre statsråden bekrefte at regjeringen vil følge opp de fire anbefalingene som er kommet fra Riksrevisjonen, og som en enstemmig komité slutter seg til.

Heidi Greni hadde her overtatt presidentplassen.

Frode Jacobsen (A) [16:49:07]: Takk til saksordføreren for både innlegg og godt arbeid med saken, og takk til Riksrevisjonen for en god og viktig rapport. Stortinget har vedtatt ambisiøse klimamål. Det er nødvendig for at våre barn og barnebarn og deres etterkommere skal kunne leve det gode liv som vi lever i dag, i en verden som er føre var og handler i møtet med klimændringene. Det gjøres mye bra klimaarbeid i Norge og internasjonalt, men vi må gjøre mer. Vi må kutte utslipp og omstille norsk økonomi, og det er ingen vei utenom.

Arbeiderpartiet slutter seg til Riksrevisjonens kritikk, at det er «kritikkverdig» at de ansvarlige departementene ikke har etablert en styring og samordning som er tilpasset en av vår tids største sektorovergripende samfunnsutfordringer.

Vi er også enig i at det ikke er tilfredsstillende at det i utslippsframskrivningen i den årlige rapporteringen er lite synliggjort hvor stor usikkerhet vi faktisk har. Vi slutter oss også til Riksrevisjonens konklusjoner og anbefalingene som kommer fram i rapporten.

I våre merknader viser Arbeiderpartiet og Senterpartiet til statsrådenes svarbrev til Riksrevisjonen av 5. juni 2024, hvor flere statsråder peker på at klimamålene ikke er fordelt ned på enkeltsektorer, og at det derfor ikke er gitt at det er mulig eller hensiktsmessig å konkretisere dem helt ned til hvordan den enkelte sektor skal bidra.

I forbindelse med behandlingen av rapporten har komiteen stilt flere gode spørsmål til statsministeren, og vi har fått gode svar i brev fra statsministeren 20. november. Jeg vil anbefale alle å lese dette brevet, men la meg gjenta to viktige poenger i statsministerens brev. Som den første regjering i historien legger dagens regjering hvert år fram for Stortinget en konkret plan for hvordan vi skal nå klimamålene våre. Dette kalles for Grønn bok. Dette omfattende arbeidet med klimastatus og -plan er en mer systematisk måte å jobbe med klimapolitikken på, nettopp fordi klimapolitikken integreres i det årlige, helhetlige budsjettarbeidet. Nå teller vi altså tonn i tillegg til penger, og dette har vært et utviklingsarbeid som er ledet av Klima- og miljødepartementet, men hvor hele regjeringen har bidratt.

Det andre poenget er at regjeringen også arbeider langsiktig for å omstille hele den norske økonomien, og også langt bredere enn de utslippene som omfattes av innsatsfordelingen i ikke-kvotepliktig sektor. Dette er helt nødvendig for å sikre at norsk næringsliv er godt posisjonert og rustet til å delta i den internasjonale økonomien, som går gjennom store omstillinger.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [16:52:10]: La meg først få takke Riksrevisjonen for en svært viktig rapport. Funnene er dessverre nedslående og viser at Norge ikke er i rute i klimapolitikken. Riksrevisjonen konkluderer bl.a. med at det gjenstår mye arbeid med å utvikle virkemidler for å nå klimamålene, og at den reelle samordningen i regjeringssystemet er svak.

Det er også svært viktig å merke seg at Riksrevisjonen advarer om stor usikkerhet knyttet til om det blir mulig å kjøpe utslippsenheter, skogkreditter og kvoter i utlandet for å nå de norske klimamålene. SV har i årevis advart mot nettopp dette.

Det er ganske enkelt ikke godt nok at regjeringen ikke har etablert et system for styring og samordning som er tilpasset den store utfordringen vi står overfor. Dessverre tyder det på at klima ganske enkelt ikke er høyt nok oppe på denne regjeringens dagsorden. De fleste viktige gjennombrudd, både i klimapolitikken og i tiltak for å fremme grønn industriutvikling og grønne arbeidsplasser, har i denne perioden kommet som følge av SVs gjennomslag i budsjettforhandlingene, noe som helt nylig også har blitt påpekt og dokumentert, at gjennom SVs gjennomslag har vi fått kuttet mer utslipp. Regjeringen selv er for passiv, og dette understrekes av Riksrevisjonens rapport.

Hvis vi ikke prioriterer utslippskutt og omstilling i Norge, bommer vi dobbelt. Vi kommer ikke til å nå klimamålene, og vi kommer til å skade norsk økonomi og konkurransekraft. Det pågår nå et kappløp mellom mange ulike land om å sikre seg et godt utgangspunkt i framtidens grønne næringer, i nye industrier, i ny teknologi og i et nytt energisystem. Hvis Norge sitter fast i oljealderen for lenge, kommer vi for sent til de mulighetene som vi kan leve av i framtiden.

De tiltakene som er vedtatt til nå, er langt unna å være nok til å nå Norges klimamål. Riksrevisjonens undersøkelse viser på tydelig vis at soveputen som flere av Stortingets partier tyr til, muligheten for å kjøpe seg fri utenlands, kanskje ikke blir tilgjengelig. SV etterlyser en skikkelig vurdering av denne usikkerheten fra regjeringens side. Mangelen på det svekker troverdigheten til norsk klimapolitikk. Regjeringen kan ikke fortsette å si at den har levert en plan for å nå klimamålene, når den planen er avhengig av tiltak som vi i dag ikke vet om det vil være mulig å ta i bruk.

Det denne rapporten viser, er at det er sterke behov for en mer forpliktende klimapolitikk. Vi trenger karbonbudsjetter, sektorvise handlingsplaner og nasjonale målsettinger som faktisk følges opp. Tiden for uforpliktende mål er nådd til å være forbi. Riksrevisjonen har lagt seg på nivået «kritikkverdig» i sin vurdering av funnene. Det må være en kraftig vekker for regjeringen, som har lovet mye i klimapolitikken. Det er tid for handling.

Seher Aydar (R) [16:55:44]: Det er en hard dom over norsk klimapolitikk. Vekslede regjeringer har lite å være stolte av. Det denne rapporten viser, er jo at ansvaret forvitrer når de ulike delene av staten ikke samordner. Det er nødvendig å påpeke at kutt i klimagassutslippene til rike land må tas innenlands. Det gjelder også Norge. Det bør legges fram forpliktende klimabudsjetter og klimaplaner for hvordan vi skal nå mål om kutt i klimagassutslipp i Norge. Da trengs det delplaner for alle samfunnssektorer som viser hvordan utslippene skal reduseres, både på kort og på lang sikt, for det vi ser, er at når det ikke lages konkrete planer, når ikke Norge de langsiktige og for ofte uforpliktende målene, og det er kritikkverdig. Det er egentlig mildt sagt problematisk når vi i dag ser og står overfor enorme klimagassutslipp, som har konsekvenser. De har konsekvenser spesielt for land i sør, men vi ser oftere og oftere ekstremvær, og vi ser at det haster mer. For hvert år vi ikke når klimamålene, er nødvendigheten av å prioritere dem enda større, for det er ikke sånn at problemet utsettes. Tvert imot, det blir større og vanskeligere å løse.

Det er viktig å påpeke at flertallet på Stortinget i fjor vedtok at regjeringen skulle legge fram en konkret plan som viser hvordan Norge skal kutte utslippene i perioden fram mot 2030. Den rapporten understreker først og fremst behovet for en sånn plan, og da er jeg nødt til å nevne at regjeringen ikke kan si at Grønn bok holder mål, for Grønn bok er ikke til særskilt behandling på Stortinget. Den er et vedlegg. Det er blitt ønsket å behandle den, men det er den ikke blitt. Stortinget har ikke hatt muligheten til å behandle en slik plan, og det mener vi i Rødt at det er behov for å gjøre.

Det som nå er viktig, er at regjeringen følger opp Stortingets vedtak om å legge fram en klimaplan som er reell, til reell behandling på Stortinget, sånn at vi sammen kan sørge for å nå de målene. Rapporten fra Riksrevisjonen bør være en vekker om at den veien som vi har gått nå, ikke har fungert. Da holder det ikke å klappe seg selv på skulderen, for vi har ikke fått det til. Da må vi sørge for både å følge anbefalingene og å gjøre det som faktisk trengs fra Norges side, for å ta det ansvaret vi er nødt til å ta. Det er tross alt de aller rikeste landene som slipper ut mest, og da må også de aller rikeste landene sørge for å kutte mest.

Ola Elvestuen (V) [16:59:16]: Først vil også jeg takke komiteen for det arbeidet de har gjort, og med en gang slå fast at Venstre slutter seg til Riksrevisjonens kritikk og de råd de gir. I tillegg har vi fremmet et eget forslag i saken, som jeg tar opp. Jeg har noen kommentarer jeg vil knytte til dette.

Det klimamålet som er vedtatt på Stortinget, er 90 pst. reduksjon i 2050. Det er et mål som ble forhand-

let fram på Granavolden. Det sier litt om hvor alvorlig dette målet tas, og hvordan man forholder seg til det, når det nye målet som skal meldes inn til FN for 2035, har et gap i hva man har sendt ut på høring, på mellom 50 og 80 pst. reduksjon. Med 50 pst. reduksjon i 2035 når man ikke målet i 2050. Målet om 90 pst. reduksjon vil sannsynligvis også måtte forsterkes. EU har nå en diskusjon om hvorvidt 90 pst. reduksjon skal komme innen 2040, og det blir da en diskusjon for Norge om vi skal fortsette samarbeidet med EU. Fra Venstres side er vi tydelige på at det trenger vi å gjøre, sånn at vi også får det samme regelverket som resten av Europa.

Når det gjelder 2030-målene, fastslår Riksrevisjonen at det ikke er nok samordning. Det viser på en måte hvor det er mangler: Departementene forholder seg ikke i tilstrekkelig grad til vedtatte delmål på Stortinget, som 50 pst. reduksjon innenfor transport innen 2030, målet om bare salg av nullutslippsvarebiler i 2025, hvor vi henger langt etter, eller målet om utslippsfrie hurtigbåter, som utsettes av regjeringen.

Jeg er også litt overrasket over at Riksrevisjonen ikke har tatt opp det forholdet at det Norge nå har meldt inn til FN, er 55 pst. reduksjon av klimagassutslipp sammen med EU. Vi har en klimaavtale med EU som ble inngått i 2019, men vi har ikke fått en sak til Stortinget om forsterkning av den klimaavtalen, nettopp at vi skal nå 55 pst. reduksjon innen 2030. Her er det altså en mangel fra regjeringens side, for vi opererer fortsatt med svakere mål sammen med EU enn det vi har meldt inn til FN. Jeg må si jeg er ganske utålmodig med tanke på når vi får den saken, sånn at vi faktisk får de reelle målene vi skal nå.

Dette er viktig, for når det gjelder samordning, også mellom departementer i Norge, er det klart at ellers i Europa ivaretas mye av denne samordningen gjennom ulike EU-direktiver og forordninger. Der henger vi langt etter, enten det er fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet, bygningsenergidirektivet, Klar for 55-pakken eller REPowerEU. Alt dette er forordninger og direktiver som er utarbeidet for å nå målet som vi har sluttet oss til, om 55 pst. reduksjon innen 2030. Vi henger jo etter.

Først vil jeg gjerne si at innenfor det som er kvotepliktig sektor, vil vi nå målet sammen med resten av Europa: 62 pst. reduksjon. Det handler bare om hvor mye det er i Norge, og hvor mye det er ellers i Europa. Med innsatsfordelingsforordningen er det mulig å nå 50 pst. reduksjon, som vil bli det nye målet. Vi henger etter med 5,4 millioner tonn, som er begrenset, men med en forsterket politikk går det.

Arealbruksendring av skog er den største mangelen. Der ligger vi langt etter. Det er altså over 36 millioner tonn de første fem årene, 1,4 millioner tonn de siste fem

årene. Det som er hovedproblemet med regjeringens politikk, er at det ikke er noen tiltak på det feltet.

Til slutt går det på dette med kvotekjøp. Det er bra at Riksrevisjonen får fram at det her er begrensninger, og de er sterke. Når det gjelder innsatsfordelingen, er det allerede satt av en mulighet på litt over 5 millioner tonn som vi kan hente inn fra kvotemarkedet. Men når det gjelder skog- og arealbruk, er det ingen klarhet i hvor mye du kan hente inn utenfra, og hvor mye du kan ta hjemme. Der må regjeringen komme med tiltak for å få ned utslipp.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [17:04:42]: Utsleppskutt på 9 pst. sidan 1990, utilstrekkelege og vage klimatiltak, usikkerheit og dårleg samordning og manglande styring – dette er norsk klimapolitikk oppsummert, og Riksrevisjonen slår fast at det er kritikkverdig.

I dag hadde me moglegheita til å tvinga fram reell endring. Det er så fortvilande å stå her og konstatere endå ein gong at Miljøpartiet Dei Grøne framleis står heilt aleine om å ønskja ein ansvarleg klimapolitikk i Noreg.

Klimakrisa må behandlast som akkurat det – ei krise. Det krev leiarskap, det krev mot, men så langt har me berre fått ansvarsfråskrivning frå alle norske regjeringar. Når me treng handling, får me rapportar. Når me treng samordning, får me fragmentering. Når me treng reell omstilling i Noreg, får me usikre kvotar og fleksibilitetsmekanismer. Og Støre-regjeringa fortset propagandaen om at det finst rein olje og gass og skryter av Grøn bok.

Olje og gass er gift for planeten vår uansett kven som pumpar det opp, og Grøn bok er eit rapporteringsverktøy, ikkje eit styringssystem. Grøn bok oppgjev ikkje den totale klimaeffekten av statsbudsjettet. Ho viser ikkje kva slags usikkerheit og vegval me står overfor. Ho gjev ikkje nok tiltak for å nå klimamåla, og er ikkje tydeleg nok på kva departement som har ansvar for å følgja opp dei ulike klimatiltaka.

Støre-regjeringas svar på å løysa klimakrisa er redusert til eit mangelfullt vedlegg til statsbudsjettet, som ikkje ein gong vert politisk behandla her i denne salen. Det er som å skulla styra landet under koronapandemien og berre rapportera om kapasiteten på sjukehusa utan faktisk å gjera noko for å stansa smitten eller behandla sjukdomen. Det er uakseptabelt, og konsekvensane er enorme.

Me i Miljøpartiet Dei Grøne tek inn over oss dei harde faktuma som forskinga og naturen sjølv viser oss. Klimakrisa me står oppe i, er ein eksistensiell trugsel. Naturkollapsen vil få katastrofale konsekvensar – for enkeltmenneske, for samfunnet – om nokre få korte år. Det dør allereie tusenvis av menneske kvart einaste år, uskuldige barn svelt, tørstar, druknar og dør på flukt frå

klimakrisa. Det er trass alt ikkje noko hokuspokus å kutta utsleppa. Ein har kunnskapen som trengst; det handlar om å vera villig til å endra på ting.

Å koma til nesten null i utslepp i 2050 skjer ikkje av seg sjølv. Det krev reell endring. Det krev ikkje berre kvotekjøp, men reell endring.

Fleire land vi liker å samanlikna oss med, har starta omstillinga – Sverige, Danmark, Finland, Storbritannia og EU, for ikkje å gløyma Oslo. Det er ingen grunn til at Noreg ikkje kan henta inspirasjon herifrå og innføra betre klimastyring og samordning om berre viljen er der. Difor meiner me i Miljøpartiet Dei Grøne at det er sterkt kritikkverdig at regjeringa ikkje har etablert ei styring og samordning av klimapolitikken som er tilpassa vår tids aller største sektorovergripande samfunnsutfordring.

At det finst representantar i Stortinget som ikkje trur på klimakrisa, altså ikkje trur på grunnleggjande fakta om korleis naturen vår fungerer, er sjølsagt skremmande, men endå meir skremmande er det at me har regjeringar som fører politikk som om dei ikkje trur på fakta – som seier at klimapolitikken er viktig, men som i praksis fører klimafornektarane sin politikk. Regjeringa behandlar norsk næringsliv som om klimakrisa ikkje finst og lét som om oljealderen skal vara evig. Mens resten av Europa kjem nærmare nullutsleppssamfunnet, held Noreg stø kurs mot å verta ein akterutsegla, grå fossiløkonomi utan innovasjon og utan framtidstru: Europas forlatne bensinstasjon.

Klimakrisa krev eit styringssystem med tydelege forpliktingar for alle sektorar og departement. Miljøpartiet Dei Grøne har fremja mange forslag til korleis Noreg kan samordna klimapolitikken betre, men har vorte ignorert og stemt ned.

Det er tydeleg at klima ikkje er ei reell prioritering for Støre-regjeringa. Det er ekstremt bekymringsfullt at det tydelegvis heller ikkje vert prioritert høgt nok av andre parti i denne salen. Nok ein gong står Miljøpartiet Dei Grøne aleine om å ta kampen for å prioritera eit leveleg klima for barna våre.

Med det tek eg opp forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Presidenten [17:09:42]: Da har representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:10:02]: Jeg vil takke Riksrevisjonen for en grundig analyse av klimapolitikken og hvordan vi styrer for å nå klimamålene. Riksrevisjonens rapport setter søkelyset på et viktig samfunnsområde. Den bidrar til å opplyse arbeidet på klimaområdet og legger til rette for at vi skal kunne videreutvikle klimapolitikken.

Verden står overfor store utfordringer på klimaområdet. Utslippene må reduseres over hele linjen. Alle land må bidra.

I Norge har vi satt oss mål om å bli et lavutslipps-samfunn i 2050. Mye må skje på kort tid for å omstille norsk økonomi. Jeg vil understreke at omstillingen også gir store muligheter for verdiskaping og arbeid i landet vårt, men endringene vi skal gjennom, er omfattende. Jeg forventer ikke at det vil gå knirkefritt.

Det er derfor avgjørende at vi klarer å organisere oss og innrette styringen av klimapolitikken på en best mulig måte. Klimapolitikken går på tvers av sektorer og må skje på alle nivåer av forvaltningen. Arbeidet er stort og komplekst og krever god samordning. Riksrevisjonen skriver:

«Det er kritikkverdig at de ansvarlige departementene ikke har etablert en styring og samordning som er tilpasset en av vår tids største sektorovergrep-ende samfunnsutfordringer.»

Riksrevisjonen har viktige poenger, bl.a. om Grønn bok. Grønn bok, eller Regjeringens klimastatus og -plan, er regjeringens oppfølging av klimalovens krav om at regjeringen årlig redegjør for klimapolitikken overfor Stortinget. Grønn bok viser hvordan vi ligger an til å nå klimamålene, altså utslippskutt, og inneholder en plan for å nå målene, men også vurderinger av klimaeffekt av budsjettet og hvordan Norge forberedes på og tilpasses klimaendringene. Grønn bok utvikles parallelt med statsbudsjettet for å integrere klimahensyn i budsjettarbeidet.

Vi har snudd oss rundt og har allerede i årets Grønn bok fulgt opp mange av Riksrevisjonens forslag og anbefalinger. Regjeringens klimaplan består av ulike politikkpunkter, der ikke all politikk er gjennomført ennå. For eksempel er noen politikkpunkter under utredning, andre er på høring, enkelte vurderes fortsatt av regjeringen, mens andre er forslag i budsjettet. Årets Grønn bok har en ny tabell som viser hvor langt arbeidet har kommet med alle politikkpunktene i planen, framdrift siden sist og hvilke departementer som er ansvarlige.

Vi har lagt inn en mer oversiktlig redegjørelse for klimaeffekten av statsbudsjettet og slik fulgt opp noen av anbefalingene fra Teknisk beregningsutvalg. Når det gjelder muligheten til å oppfylle våre mål gjennom kjøp av kvoter fra land som har overoppfylt sine egne mål, påpeker Riksrevisjonen at det er usikkert om andre land har overskudd som Norge kan ta tak i. Jeg er enig i dette. Derfor redegjør vi bedre for disse usikkerhetene i årets Grønn bok. Når vi innretter våre egne klimamål og utvikler politikken for kutt i Norge, må vi ha et realistisk bilde av hvor vanskelig det kan bli å kjøpe overskudd fra andre land.

Jeg er også glad for at Riksrevisjonen anerkjenner at

«klimastyringssystemet som ble innført i 2023, bidrar til forutsigbarhet og samarbeid gjennom systematiske leveranser knyttet til budsjettprosessen».

Regjeringen har videreutviklet klimarapporteringen under klimaloven, men også systematikken i politikkutviklingen i de tre årene med Grønn bok.

Klima- og miljødepartementet må holde orden i eget hus, men vel så viktig er det å sikre at de enkelte departementene følger opp på sine ansvarsområder i klimapolitikken. Det skal vi også bidra til, og det er et oppdrag hele regjeringen tar på alvor.

Riksrevisjonen har gitt viktige tilbakemeldinger også til sektordepartementene som har ansvar for oppfølging av klimapolitikken på sine områder, inkludert ved å bidra til samordningsprosessene som Klima- og miljødepartementet etablerer.

Jeg takker igjen for en god rapport fra Riksrevisjonen.

Presidenten [17:13:58]: Det blir replikkordskifte.

Carl I. Hagen (FrP) [17:14:16]: Som statsråden nevnte, har man et dokument på høring for å undersøke og få et grunnlag for å fastsette et nytt klimamål for 2035. Mitt første spørsmål er: Når forventer statsråden at regjeringen er ferdig med behandlingen av det, og når kan man forvente å få det til Stortinget for endelig fastsettelse? Det var det første spørsmålet.

Det andre er: Selv om statsråden berørte en del av anbefalingene fra Riksrevisjonen, vil jeg gjerne få en bekreftelse på at statsråden og Klima- og miljødepartementet vil ha et aktivt forhold til de øvrige departementer, slik at de anbefalingene som gjelder flere departementer, blir fulgt opp. Et av problemene har jo vært den overordnede styringen av de enkelte departementer, så jeg vil gjerne at statsråden bekrefter at han vil ta et lederansvar for at alle departementer gjør det som er anbefalingene fra Riksrevisjonen.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:15:17]: Når det gjelder klimameldingen, er det varslet at den vil komme til våren – vi har nå en omfattende høring – og der vil også Norges klimamål fram mot 2035 bli lagt fram av regjeringen, på basis av de høringsinnspillene som kommer, og på basis av høringsutkastet.

Regjeringen vil følge opp anbefalingene fra Riksrevisjonen. Vi er glade for at Riksrevisjonen også peker på at styringssystemene har blitt bedre gjennom Grønn bok, og vi har allerede i årets Grønn bok forbedret det. Grønn bok må bli bedre for hvert år. Grønn bok er et pionerprosjekt som har medført bedre styring av klimapolitikken og en mer ærlig tilbakemelding på klimapolitikken. Derfor vil også Grønn bok måtte bli bedre i årene som kommer.

Carl I. Hagen (FrP) [17:16:03]: Jeg takker statsråden for svaret, som var bekreftende med tanke på mine spørsmål, og jeg setter stor pris på at det vil bli fulgt opp.

I mitt innlegg tok jeg opp en mulighet for i større grad å bruke den fleksible mekanismen som er i avtalesystemet, ved at vi kan kjøpe klimakvoter. Er statsråden enig i at det er mulig å redusere noen av de tiltakene vi har innenlands, ved å kjøpe kvoter istedenfor, slik som man har gjort tidligere? Og har statsråden noe syn på merknadene fra noen andre partier, om at hvis det skulle være slik at alle klimamål skulle nås utelukkende basert på klimakutt i Norge, ville det være nesten umulig å nå målene i det hele tatt?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:16:57]: Jeg kan svare bekreftende på at det er mulig å kjøpe utslippskutt i utlandet som kan brukes i Norge, men regjeringens ambisjon er at vi skal nå de klimamålene vi har meldt inn til FN – 55 pst. kutt – med innenlands kutt og gjennom samarbeidet med EU.

Det er også behov for ytterligere utslippskutt internasjonalt. Det viste den globale gjennomgangen i Dubai i fjor. Derfor er også markedsmekanismen som ble gjennomført på det siste klimatoppmøtet i Baku, viktig for å kunne ta ytterligere kutt utenlands. Så har Stortinget vedtatt at Norge skal være klimanøytralt fra 2030, og dermed blir det også behov for å bruke denne mekanismen for å kjøpe ekstra kvoter – for at Norge skal være klimanøytralt.

Regjeringens ambisjon er å ta de kuttene som er nødvendige for å nå våre klimamål, hjemme, i samarbeid med EU.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [17:18:06]: Jeg ble nysgjerrig på det siste svaret og kan egentlig gjerne tenke meg å følge det opp med statsråden. Det statsråden sier, er at regjeringen skal nå våre klimamål – 55 pst. kutt – i Norge gjennom innenlandske kutt og samarbeid med EU. Har regjeringen satt noe mål for hvor stor andel av de kuttene som skal være i Norge, og hvor mye som skal være gjennom kvotekjøp med EU? Det som ble sagt her, er jo at vi ikke skal kutte 55 pst. i Norge, vi skal gjøre det også gjennom kutt i EU. På hvilken måte har man tenkt å løse det som vil være en uunngåelig rekkefølgeutfordring når man håndterer usikkerheten rundt de kvotekjøpene?

Klimakutt tar lang tid. Kvotekjøp kan en gjøre ett år, men hvis den usikkerheten slår inn og det ikke er mulig, har man ikke planlagt seg fram til de nødvendige utslippskuttene som man skulle ha begynt med for flere år siden.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:19:07]: I Grønn bok skisserer regjeringen hvordan vi skal foreta en forsterkning av klimapolitikken som bringer oss mot det nivået som er nødvendig innenlands for å oppfylle det vi har meldt inn til Paris sammen med EU. Det er oppgjørmekanismer med EU. Vi har ETS, vi har oppgjørmekanismer knyttet til skog, og vi har også et underskudd med EU på 5,4 millioner tonn knyttet til det vi har lagt fram i Grønn bok. Det tar vi med oss videre. Det er også mekanismer som ligger i EU, og som kan brukes, med en reserve vi allerede har, som også var nevnt av representanten Elvestuen.

Regjeringens ambisjon er at vi greier å nå de nødvendige innenlandske kuttene og de resterende kuttene sammen med EU i de oppgjørmekanismene. At det er krevende, er det ingen tvil om. Det er fortsatt dialog med EU om hvordan vi skal bruke de ulike mekanismene, og hvordan de ulike kuttene samlet sett skal fordeles mellom land i EU i rapporteringen til Paris fra alle land innenfor EU-systemet.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [17:20:08]: Jeg takker for svaret.

Det Riksrevisjonen peker på her, er den betydelige usikkerheten som knytter seg nettopp til den måten å gjøre opp klimamålene på. Det jeg var inne på i siste del av mitt spørsmål, er at det finnes en tidsutfordring, en rekkefølgeutfordring, fordi klimakutt tar lang tid å realisere. Selv om det er betydelig med dialog med EU – og godt er det – rundt rammeverket for klimapolitikken, er det jo en betydelig usikkerhet der, som også regjeringen anerkjenner. Spørsmålet er: Står man ikke i fare for at den usikkerheten treffer oss med full kraft i 2030 – at det ikke vil være mulig å gjøre opp utslippskuttene på den måten som det da har blitt planlagt for, og at man har kommet for sent i gang med å gjennomføre nødvendige utslippskutt i Norge?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:21:03]: Jeg må gjenta at vi i Grønn bok legger fram en plan for å ta våre kutt i Norge som bringer oss ned mot de nivåene som er nødvendige for å nå de forpliktelsene vi har tatt på oss i Parisavtalen, og så vil det være en usikkerhet som ligger der. Den usikkerheten jobber vi med å redusere. Den usikkerheten gjelder også for EU, så det er av felles interesse å kunne få gjort den usikkerheten så liten som mulig. Men jeg gjentar: Regjeringens ambisjon er framlagt i Grønn bok. Vi har en plan for hvordan vi skal kutte ytterligere innenlands, og det forsterkes bl.a. gjennom budsjettforliket med SV.

Ola Elvestuen (V) [17:21:54]: Regjeringen overselger den grønne boka si. Den er fin, den, men det store

skiftet var jo klimaavtalen med EU i 2019 og påfølgende klimamelding fra 2021.

Som jeg var inne på i mitt innlegg, er det vi har meldt inn til FN, 55 pst. reduksjon, sammen med EU. Men vi har fortsatt ikke fått saken som følger opp den målsettingen, til Stortinget. I stortingsvedtaket er det fortsatt snakk om 40 pst. reduksjon – eller det lavere målet, som lå inne tidligere. Siden det regelverket EU lager for å nå målet sitt, er det som i veldig stor grad skaper samordning, er mitt spørsmål: Når vil vi få saken om forsterket mål i samarbeid med EU, til Stortinget, i tråd med det vi har meldt inn til FN?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:22:52]: Jeg er litt usikker på hva det er representanten Elvestuen etterlyser. Vi kommer nå med klimameldingen, som skal fastsette målene fram mot 2035 og forsterke dem mot 2035. Det er fortsatt dialog med EU om oppgjørsmekanismene. Det er en antakelse om at det ligger rundt 50 pst. i innsatsfordelingen, og 62 pst., som representanten Elvestuen helt riktig henviste til, ligger i EU ETS. Det er nå også prosesser knyttet til LULUCF, med det store underskuddet som vi fikk på grunn av – noen har kalt det uflaks – referanseåret for Norge på skog, der man nå er i dialog for å komme bedre ut av det, sammen med andre skogland i EU. Vi har nå startet prosessen opp mot EFTA for å forberede det, for å kunne ta det ned.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [17:23:56]: I sin rapport viser Riksrevisjonen til kjernegruppa for klima og grøn omstilling og deira arbeid, og dei skriv at arbeidet med strategien for denne gruppa har teke tid fordi «gruppen har brukt mye av tiden på å skape en felles forståelse blant departementsrådene om hva som er norsk klimapolitikk».

Det er ikkje så rart at ein ikkje får framdrift i klimapolitikken dersom ikkje eingong kjernegruppa som er nedsett for å setja i verk klimapolitikken og sørge for at han vert meir samordna og effektiv, sjølv veit eller forstår kva som er norsk klimapolitikk, og kva dei skal jobba mot. Spørsmålet mitt til statsråden er difor: Kva er egentleg norsk klimapolitikk?

Eg lurar også på om statsråden med heilt konkrete eksempel kan gjera greie for kva som er vorte gjort i dei ulike departementa etter rapporten frå Riksrevisjonen for å imøtekomme den kritikken som har kome, og for å oppfylle måla regjeringa har sett seg i Hurdalsplattforma.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [17:24:56]: Regjeringens klimapolitikk er – igjen – lagt fram gjennom Grønn bok, der vi i årets Grønn bok, for 2025, foreslår å forsterke klimapolitikken gjennom å øke CO₂-avgiften,

som varslet mot 2 000 kr i 2030, vi varsler matkastelovgivning, virkemidler for å få flere ellastebiler på veiene, å utrede klimakrav i offentlige anskaffelser for bygge- og anleggsplasser, å innføre nullutslippskrav for alle nye ferjeandbud, å øremerke 200 mill. kr til lav- og nullutslippshurtigbåter og å innføre klima- og energikrav i CO₂-kompensasjonsordningen, osv.

Regjeringens klimapolitikk er beskrevet bredt i Grønn bok, og der ligger også forpliktelsene på de ulike departementene. Et eksempel er Samferdselsdepartementet i forbindelse med Nasjonal transportplan. Der er også virkemidlene beskrevet i Grønn bok for hvordan man skal nå utslippskutt innenfor transportsektoren i årene framover.

Presidenten [17:25:48]: Replikordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [17:26:09]: Det kom noen harde, kritiske ord fra representanten fra Miljøpartiet De Grønne om at Miljøpartiet De Grønne var det eneste partiet her som var opptatt av en ansvarlig og god klimapolitikk. Det vil jeg, med respekt å melde, si meg uenig i, men jeg tenkte det kan være grunn til bare å avklare hvorfor SV ikke støtter Miljøpartiet De Grønnes forslag i denne saken. Vi har valgt å ikke fremme et eget kritikkforslag fordi Riksrevisjonens konklusjoner er svært tydelige i seg selv, og det er ikke vanlig at Stortinget går inn med egne forslag eller justerer Riksrevisjonens konklusjoner. Et snt vedtak mener vi tvert imot kunne bidra til å svekke tyngden i den kritikken som Riksrevisjonen kommer med, og derfor velger vi i denne saken å stille oss bak den.

Så vet regjeringen utmerket godt, tror jeg nok, at SV ikke er fornøyd med klimapolitikken, og at de i hver eneste forhandling med oss blir presset til å gå videre.

Grunde Almeland (V) [17:27:28]: Etter å ha hørt på debatten vet jeg ikke om jeg er så beroliget av statsrådets svar, men jeg tror likevel konklusjonen må bli at vi alle kan være enige om at den kritikken som er kommet fra Riksrevisjonen, er slående. Det må være en vekker også for den sittende regjeringen.

Jeg må bare få kommentere at jeg synes det er interessant at svaret på hvert eneste spørsmål er en samling av tall som tidligere var plassert rundt omkring ellers i budsjettet, men som nå er samlet i en såkalt grønn bok. Jeg merker meg at regjeringen har en ambisjon om at – litt forenklet – Grønn bok skal bli bra, og da er håpet mitt at Grønn bok en dag blir så bra at vi kanskje får behandlet den selvstendig her på Stortinget. Det hadde vært noe å hige etter.

Jeg må også få lov til å svare på representanten fra Miljøpartiet De Grønnes kraftsalver mot slutten. Jeg synes det er litt merkelig, all den tid dette er en sak der Venstre og Miljøpartiet De Grønne stort sett gjennomgående står samlet i hele saken – bortsett fra den ganske omfattende delen der Miljøpartiet De Grønne velger ikke å gå inn i kritikken av statsministeren knyttet til hans svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det kan være at Miljøpartiet De Grønne bør lese innstillingen en gang til.

Når det gjelder hvorfor Venstre riktignok også står utenfor det siste forslaget fra Miljøpartiet De Grønne, er det fordi det å fremme et daddelforslag i Stortinget er ganske alvorlig. Det kan godt være at det i en sak knyttet til klima er verdt også å gå dypere inn i hvilken kritikk og hvilket ansvar man skal stille overfor en statsråd, men det tar ikke Venstre lett på. Da skal kontrollkomiteen – etter Venstres mening – ha en mer gjennomgående prosess, der vi har grundige høringer og også gir den ansvarlige statsråden mulighet til å svare for det ansvaret man skal være seg bevisst.

Det Miljøpartiet De Grønne her foreslår, er i praksis rett og slett et daddelvedtak. Det kan ikke Venstre støtte, selv om Venstre gjennomgående er enig med Miljøpartiet De Grønne i sak. Representanten Heiberg sa at man i klimakampen trenger lederskap og mot. Det er Venstre helt enig i. Man trenger også grunnleggende forståelse for systemet.

Sigrd Zurbuchen Heiberg (MDG) [17:30:16]: Det var representantane frå SV og Venstre som fekk meg til å teikna meg.

Det er Riksrevisjonen som her har lagt fram sin rapport, som i realiteten er slakt av regjeringa si klimastyring, manglande leiing, koordinering, samordning og verktøy. Miljøpartiet Dei Grøne meiner at det Riksrevisjonen viser, fortener sterk kritikk, ikkje berre kritikk. Me er det partiet som er tydelegast på det, og me hadde

håpa å få med oss fleire andre parti. Eg vil minna om at det er Stortinget som fører kontroll over regjeringa, ikkje Riksrevisjonen. Dei har gjort ein uhilda gjennomgang. Miljøpartiet Dei Grøne tek jobben vår på Stortinget på alvor og klimakrisa på høgste alvor. Difor er det svært kritikkverdige at regjeringa ikkje leverer på det som er deira absolutte kjerneoppgåve, og på Stortingets veldig tydelege vedtak.

Eg vil minna om at det ikkje er fyrste gongen ein føreslår denne typen vedtak i Stortinget. I 2018 vart det fremja mistillitsforslag frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og SV mot Solberg-regjeringa. I 2018 vart det gjort kritikkvedtak i samband med behandling av den same saka, Riksrevisjonens rapport om objektsikring. I 2005 vart det gjort kritikkvedtak frå Arbeidarpartiet, Framstegspartiet og SV. Dette kan ein gjera. Me meiner det burde verta gjort i denne saka, og så får dei andre partia gjera som dei vil – og det har dei jo gjort.

Eg vil òg minna om at det Riksrevisjonen her har vurdert, er eit systemproblem. Det at regjeringa Støre har sagt at klima og natur skal leggja ramma for all politikk, har dei openbert ikkje følgt opp godt nok, men det har heller inga tidlegare regjering gjort. Det er det som gjer at Noreg no står i denne veldig alvorlege situasjonen. Me håpar på ei ny regjering snart som kan ta klimaproblemet meir på alvor.

Presidenten [17:32:23]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [17:32:29]

Referat

Presidenten [17:32:31]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdig debattert. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 17.33.

